

DOCUMENTA HISTORICA 90.
Az SZTE BTK Történész Diákkör kiadványa

Források a spanyol expanzió japán periódusá- nak (1587–1636) tanulmányozásához

A tanulmányt írta, fordította és sajtó alá rendezte:

TÚRÓCZI TAMÁS

A Documenta Historica eddig megjelent számai:

1992

1. Az 1887-es földközi-tengeri egyezmények. [Nyemcsok Attila] (*elfogyott*)
2. A tilisiti béke (1807. júl. 7.). [Szász Erzsébet] (*elfogyott*)
3. Talleyrand, Charles-Maurice: Értekezés annak előnyeiről, hogy a jelen körülmények között új gyarmatokat szerezzünk. [Szász Géza]
4. A schönbrunni béke (1809. okt. 14.). [Szász Erzsébet]
5. Edvard Beneš: Zúzzátok szét Ausztria–Magyarországot! (A cseh-szlovákok áldozatának történelmi bemutatása). [Gulyás László] (*elfogyott*; utánnomás: 23. sz.)
6. Korai angolszász törvények I. A kenti törvények. [Szántó Richárd] (*elfogyott*)
7. Az 1939–40-es finn–szovjet háború dokumentumai. [Engi Imre]
8. Dokumentumok az orosz–szovjet törekvésekről a Boszporusz és a Dardanellák megszerzésére (Konstantinápoly-egyezmény, 1915; német–orosz tárgyalások, 1940). [Boros Tamás]

1993

9. A Birodalom és Észtország. A szovjet–észt szerződések megszületésének dokumentumai (1939 szeptember). [Vandlík Krisztina]
10. Edward Balliol skóciai hadjárata. Részletek a Lanercosti krónikából és a bridlingtoni kanonok Gestájából. [Kiss Andrea]
11. Az 1943 decemberi Beneš–Sztálin–Molotov megbeszélések dokumentumai. [Gulyás László]
12. Békeszerződés Nagy-Britannia és az Egyesült Államok között (1783. szept. 3.). [Kökény Andrea]
13. Új bécsi tudósítások a kiváló Schwarzenberg grófnak a tatai, veszprémi és palotai erődök és más helyek elfoglalásáról, a szigeti erőd összeomlásáról és a Törökországban napról-napra erősödő hanyatlásról (1599). [Lévai Judit]
14. 1789 Franciaországa a panaszok tükrében. [Gyuricza Róbert]

1994

15. Az 1594-es birodalmi gyűlés határozatai a magyar háborút illetően. [Wölfinger Ildikó]
16. Volgai német dokumentumok (1918–1941). [Opauzski István]
17. Az 1916. évi arab felkelés kiáltványa. [Ferwagner P. Ákos, Lőkös István]
18. A Bayeux-i faliszőnyeg. [Varga Vanda Éva] (*elfogyott*; utánnomás: 34. sz.)

1995

19. A Constantinus-i adománylevél (Donatio Constantini – VIII. sz.). [Piti Ferenc] (*elfogyott*)
20. A Hét Sziget Köztársaság és Kapodisztriasz. [Szász Erzsébet]
21. A lengyel emigráns kormány és a Szovjetunió kapcsolatfelvételének dokumentumai, 1941. [Csósz László]
22. Németország két megosztási terve (Morgenthau-terv, Frankfurti dokumentumok). [Mayer János]
23. Edvard Beneš: Zúzzátok szét Ausztria–Magyarországot! (A cseh-szlovákok áldozatának történelmi bemutatása). [Gulyás László] (az 5. sz. utánnomása).
24. Az 1849-es magyar–velencei szerződés. [Krámli Mihály]
25. Az Anitta-felirat (i. e. 1600 körül). [Bolega Erika]

1996

26. A jeruzsálemi Szent János Lovagrend regulája. [Homonnai Sarolta, Hunyadi Zsolt]
27. Az amerikai alkotmányozási vita: a föderalisták írásából (1787–1788). [Berkes Tímea]
28. Források a németek Szovjetunióba történő kitelepítéséről Közép-Kelet-Európából (1945–1953). [Köteles Péter]
29. Turgot: Levelek a toleranciáról. [Balázs Péter]

1997

30. Európai nemzeti kisebbségek kongresszusainak határozatai (1925–1937). [Eiler Ferenc]
31. Vikíngek az angolszász krónikában. [Rimaszombati Károly] (*elfogyott*)
32. Gildas: Britannia romlásáról. [Novák Veronika] (*elfogyott*)

X 172 393

DOCUMENTA HISTORICA 90.
Az SZTE BTK Történész Diákkör kiadványa

Források a spanyol expanzió japán periódusának (1587–1636) tanulmányozásához

A tanulmányt írta, fordította és sajtó alá rendezte:

TÚRÓCZI TAMÁS

JATEpress
Szeged 2012

J001026143

A dokumentumok forrása

- Antonio de Morga: *Letter to Felipe III*.
<http://www.filipiniana.net/publication/letter-from-morga-to-felipe-iii/12791881576024/1/0>
 (Utolsó letöltés: 2012. 09.03.)
- Luis Pérez Dasmariñas: *Letters to Felipe II*.
<http://www.filipiniana.net/publication/letters-from-luis-perez-dasmarinas-to-felipe-ii/12791881574456> (Utolsó letöltés: 2012. 09.03.)
- En la Corte de Hideyoshi Toyotomi* por Emilio Sola <http://www.archivodelafrontera.com/wp-content/uploads/2011/07/A-PAC02-hideyoshi.pdf> (Utolsó letöltés: 2012. 09.03.)
- Fernão Mendez Pinto Femao: *Bolyongás*. Cédrus Kiadó, 1992.
- Fray Juan de Santa María: *Relación del Martirio de seis Padres Descalcos Franciscos, tres hermanos de la Compañía de Iesus y decisiere Japones Christianos padecieron en Iapon*. Madrid, 1601.
- Informe Anual de Francisco Pasio sobre Japón (1598)*. In: Takizava, Oszami: *El conocimiento que sobre el Japón tenían los europeos en los siglos XVI y XVII (II): Japón lugar de evangelización*. Cauriencia Vol. V. Universidad de Salamanca, 2010.
- Jesuitas*. Real Academia de Historia de Madrid (R. A. H.) 1977. Tomos 26 y 120.
- Joseph Sicardo: *Christianidad del Japón, y dilatada persecución que padeció. Memorias Sacras, de los Martyres de las Ilustres Religiones de Santo Domingo, San Francisco, Compañía de Jesús; Y con especialidad, de los Religiosos del Orden de N.P.S. Augustin*. Madrid, Francisco Sanz, 1698.
- Luis Frois: *Historia de Japón*. Editado por José Wicki, Biblioteca Nacional de Lisboa, Volumen II. Primera parte, C83-1569, Lisboa, 1976.
- Luis de Guzman: *Historia de las Misiones que han hecho Religiosos de la Compañía de Jesús*. Alcalá, 1601.
- Negociación de Vivero*. In: „Rodrigo de Vivero en La Corte de los Tokugawa” por Emilio Sola. <http://www.archivodelafrontera.com/wp-content/uploads/2011/07/A-PAC04-vivero.pdf> (Utolsó letöltés: 2012. 09.03.)
- Negociaciones con un secretario de Ieyasu* In: „Rodrigo de Vivero en La Corte de los Tokugawa” por Emilio Sola, <http://www.archivodelafrontera.com/wp-content/uploads/2011/07/A-PAC04-vivero.pdf> (Utolsó letöltés: 2012. 09.03.)

SZTE Klebelsberg Könyvtár
 Egyetemi Gyűjtemény
 2.

Szakmailag lektorálta:
 KÖVÉR LAJOS

HELYBEN
 OLVASHATÓ

Sorozatszerkesztő:

FERWAGNER PÉTER ÁKOS

X 172393

A kötet megjelenését támogatta:
 SZTE BTK Történeti Intézet

© SZTE BTK Történész Diákkör, 2011

© Túróczi Tamás, 2012

HU-ISSN 1216-0954

Tartalom

Előszó	5
Bevezetés	7
Francisco Javier (Xavéri Ferenc) atya jezsuita hittérítő leveleiből	21
Korképek Japánról I.	29
Cosme de Torres	29
Luis Frois: Oda Nobunaga	30
Gomez Pérez Dasmariñas: Tojotomi Hidejosi	33
Kereszténykiltó határozat (1587)	34
Gomez Pérez Dasmariñas: Levél II. Fülöp királynak	37
Tojotomi Hidejosi udvarában: Fray Jerónimo de Jesus	38
A gazdasági keresztényellenes ítélet (1597)	39
Korképek Japánról II.	43
Bernardo Ávila Girón és Luis de Guzman	43
Rövid részlet Francisco Pasio tollából: Tokugava Iejaszu	45
Antonio de Morga: Tokugava Iejaszu	45
Antonio de Morga: Levél III. Fülöpnek	46
A spanyol- és keresztényellenes politika okai – Rodrigo de Vivero (I.)	48
A spanyol- és keresztényellenes politika kibontakozása – Rodrigo de Vivero (II.)	50
Iejaszu halála és keresztényellenes öröksége – rövid részlet Joseph Sicardo írásából	53
A japán Önbezárkózási Ediktum (1636)	54
Jezsuita beszámolók a keresztények üldöztetéséről	57
Melléklet	61
Bibliográfia	63

A tanulmány szerzője külön köszönetet kíván mondani Kövér Lajos Tanár Úrnak, a Történeti Intézet vezetőjének magas fokú szakmai iránymutatásáért, valamint Fülöp Anitának a tanulmány megszerkesztésében nyújtott fáradhatatlan segítségéért.

Szeged, 2012. szeptember

Előszó

E kötet olyan 16–17. századi források magyar fordításait adja közre, amelyek az ibériai expanzió távol-keleti, közelebről japán periódusának tanulmányozásához nyújtanak segítséget. A források kiválogatásában két fő cél vezérelt. Az egyik, hogy összeválogassam a legfontosabb spanyol történelmi szereplők korszakban íródott dokumentumait. A másik, hogy olyan korabeli japán dokumentumokat is közreadjak, amelyek szorosan összefüggnek a spanyol expanzió távol-keleti történetével. A dokumentumok kora újkori spanyol nyelven íródtak, és helyenként igen homályosak, nehezen érthetők. Szándékom szerint a legautentikusabb módon kívántam közreadni a dokumentumokat, ahol azonban ez az érthetőség rovására ment volna, ott némileg módosítottam a szöveget.

Mivel a téma – kisebb, itt-ott fellelhető mozaikoktól eltekintve – még többnyire publikálatlan a magyar történelemkutatásban, szükségesnek láttam a forrásokat kommentárokkal ellátni, reményeim szerint minél világosabb képet megjelenítve a tárgyalt korszakról és azok szereplőiről.

Fontos megjegyezni továbbá, hogy a spanyol korona expanziójának története szorosan összekapcsolódik annak hagyományos vetélytársa, Portugália és politikai, vallási ellenségei, Hollandia és Anglia történetével, így az összefüggések megértése végett érinteni fogom ez utóbbi gyarmatosító országok szerepét is a térségben.

Bevezetés

1640. október 24-én egy itáliai ferences, Francesco Antonio Frascella da San Felice hosszú és viszontagságos utazást követően behajózott az indiai portugál gyarmat, Goa kikötőjébe. San Felice közel egy esztendőn át utazott Szírián, Mezopotámián és Perzsián keresztül Indiáig. Öltözéke megtévesztő volt: egyszerű misszionárius benyomását keltette, azonban kiléte nem sokáig maradt titokban. Padre Francescót VIII. Orbán pápa, myrai püspöki titulusal, Japán missziós főpásztorának nevezte ki.¹

A pápai felhatalmazottnak Goa csupán újabb állomást jelentett a szigetország felé vezető útján. Úgy tervezte, rövid pihenőt követően tovább indul missziós küldetése helyszínére. Célját azonban soha nem érte el. Ekkor történt, hogy Japán végleg lerázta magáról az európai katolikus befolyást, majd két és fél évszázadra elzárkózott az idegenek elől. Ezzel egy időben a pápisták protestáns ellenségei, a hollandok elzárták a Japánba vezető tengeri utakat, s így a katolikusok „száz esztendeje” a Távol-Kelet legmesszebb eső szigetcsoportján véget ért. Kapcsolatuk azonban döntő fordulatot jelentett mind a spanyol korona, mind Japán külpolitikai gondolkodásában.

A hagyományos kelet-ázsiai világrend

A Távol-Kelet leghatalmasabb ura évezredek keresztül Kína volt. Uralma a térség felett – amelyet hagyományosan kelet-ázsiai vagy Kína-központú világrendnek nevezünk – már a korai századokban kialakult² és kisebb változásokkal egészen a 18. századig fennállt. Hatalmának politikai és ideológiai harmóniája szilárd alapot biztosított uralmi rendszeréhez.

A „Középső Birodalom”³ politikai értelemben azt jelentette, hogy a kínai udvar hegemon kapcsolatot tartott fenn Kelet-Ázsia államaival és területi egységeivel. A hűbéres területek küldöttei kötelesek voltak rendszeres diplomáciai

---

¹ Tóth István György: Galántáról Japánba – olasz misszionáriusok a 17. századi Magyarországon és Erdélyben. *Századok*, 135. évf. (2001) 4. sz.

² Kína már az i. e. 3. századtól politikai hatalomként határozta meg magát. Gernet, Jacques: *A kínai civilizáció története*. Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 65.

³ A „Középső Birodalom” írásjelei Kína mai nevében („Közép ország”) is megtalálhatók. Osvát Gábor: *Etnocentrizmus nyomai a távol-keleti országnevekben*. Külkereskedelmi főiskolai füzetek, 25. sz., 2008. 80.

látogatásokkal tisztelegni a kínai császár előtt, elismerve ezzel annak hűbérjogát saját államuk felett. A behódolás rendszeres adófizetéssel párosult, amelynek fejében Kína biztosította a vazallus állam területi sértetlenségét, békeidőben nem folyt bele a hűbéresek belső ügyeibe, ugyanakkor hűbérjogának tartotta büntetéssel sújtani a hatalmát veszélyeztető államokat. Ebben a kapcsolatrendszerben Kína elvben elképzelhetetlennek tartotta, hogy más államok vele egyenrangú politikai státuszba emelkedjenek.⁴

Ez a hierarchikus rendszerkép azonban mesterséges és kizárólag kínai megközelítésű. A valóságban Kína hatalma a térség felett a mindenkori császári hatalom stabilitásától függött.⁵ Erős dinasztia idején – amely jól szervezett államigazgatásra és jogszolgáltatásra támaszkodott⁶ – a központot közvetlenül a tartományok övezték, amelyek élén előljáró gyakorolta a hatalmat a kínai császár nevében. Ezeket aztán egyre lazább és lazább függőségi viszonyban álló tartományok követték, még a tartományi övezeten túl a hűbéri kapcsolattal rendelkező államok következtek. Ezek az államok névlegesen önállóak voltak ugyan, uralkodóik azonban a kínai császárra támaszkodtak, adóikat rendszeresen eljuttatták a birodalom kincstárába, bürokrata szervezetük pedig a kínai uralkodói évszámlálást használta. Kína közvetlen befolyási zónáján kívül helyezkedtek el azok a területek, amelyek rendszertelenül adóztak a birodalomnak, így függőségi státuszuk csupán Kína szemszögéből tekinthető vazallusállamnak – egyszerűen arról volt szó, hogy a Mennyei Birodalom kapcsolatát ezekkel az államokkal tilos volt máshogy értelmezni, mint hűbérúr és hűbéres.⁷

Az európaiak 16. századi megjelenésekor⁸ a „Középső Birodalom” kiterjedt az egész Távol-Keletre, valamint Délkelet- és Belső-Ázsiára.

Politikai hegemoniáját igazolandó Kína szilárd ideológiai alapokra építkezett. Európa történelmében évszázadokon keresztül (sőt néhány modernkori államban még napjainkban is) tényleges hatalmat kizárólag Isten által felkent

---

⁴ Szerdahelyi G. István: *A modern japán külpolitika születése, a japán történelem korszakolása vitája tükrében.* (PhD-értekezés) ELTE, Budapest, 1997. 34.

⁵ Egyes dinasztiai válságakor a vazallus államok és területek igyekeztek megszabadulni a kínai függőségtől, de legalábbis lazítani a Mennyei Birodalmon belüli függőségi viszonyaikon.

⁶ Balázs, Etienne: *Gazdaság és társadalom a régi Kínában.* Európa, Budapest, 1976. 28.

⁷ Szerdahelyi, 34.

⁸ 1516-ban egy portugál hajó jelent meg Kína partjainál az itáliai származású Rafael Perestello parancsnoksága alatt. Ez volt az első közvetlen kapcsolatfelvétel egy európai ország és Kelet-Ázsia hatalmas hegemonja között. Polonyi Péter: *Kína története.* Maecenas Könyvkiadó, Budapest, 1994. 92–93.

uralkodó gyakorolhatott. Az isteni legitimációt az uralkodó számára a szakralitás egyedüli letéteményese, az egyház biztosította. Kína esetében a császár uralmát legitimáló szakrális hatalom sokkalta elvontabb: az „első személy” maga az „Ég” (*Tien*). A sárkánytrónus ura tehát égi mandátumot kapott, s mint az „Ég fia” uralkodott az „Ég alatti” világon (*Tien-hszia*), vagyis a „birodalmon”.⁹ Ez azt jelentette, hogy Kínának ideológiai értelemben nem voltak határai, vagyis minden területre, ami az „Ég alatt” található, az „Ég fia” igényt formált. Erre a szakrális felhatalmazásra alapozta tehát a „Középső Birodalom” elvileg minden emberi civilizáció, gyakorlatilag pedig Kelet-Ázsia feletti uralmi rendszerét.

A hagyományos kelet-ázsiai világrend majd kétezer éves fennállása során Kelet-Ázsia államai és területi egységei a pillanatnyi történelmi helyzetnek megfelelően különböző formában, de elfogadták a kínai függőséget. Egyetlen precedens adódott csupán, amikor egy állam nem volt hajlandó elismerni az „Ég fiát” a rendszer csúcsának, hanem saját uralkodóját helyezte az „istenek akaratának” középpontjába, kívül maradt a Kína-központú kapcsolatrendszeren: Japán.

Japán az európaiak megjelenéséig

Az időszámítás kezdete körüli időszakban a kínai civilizáció hatása elérte Japán partjait és az új földrajzi környezetben, kombinálódva az őslakosság primitív hagyományaival, új kultúrát hozott létre.

A szigetországról szóló legelső feljegyzések egytől-egyig kínai eredetűek. A „Han-su”¹⁰, a „Veji Csi”¹¹ és a „Hou Han su”¹² az első, Japánról tudósító történelmi források. Japán történészek szerint a kínai krónikákban megjelenő első „országok”, valójában törzsi-nemzetségi csoportosulások, Kjúszú északi részén jöttek létre, élükön egy-egy törzsfővel, vagyis Japánban az i. sz. 1. századra már erős osztálytársadalom alakult ki.¹³ A 3. században lezajlott háborúskodá-

⁹ Ecsedy Ildikó: *Kínai császárok és alattvalók*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1992. 5.; Ecsedy Ildikó: *A kínai állam kezdetei*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987. 112.

¹⁰ A Han-dinasztia történetéről szóló, az i. sz. 1. században készült kínai krónika. Ez a forrás említi először „Va földet”, amely Japán legkorábbi kínai elnevezése. Jamadzsi Maszanori: *Japán – történelem és hagyományok*. Gondolat, Budapest, 1989. 34.

¹¹ A 297-ben összeállított „Veji feljegyzések” a 3. század nagy kínai krónikája, a „Szan kuo csi” egyik fejezete.

¹² Az 5. században keletkezett kínai krónika.

¹³ Jamadzsi, 34.

sokból *Jamatai-koku*¹⁴ került ki győztesként, és ezzel megjelent a politikai hatalom, az állam a japán szigetvilágon belül. Az ekkor még törzsi-nemzetségi szövetségen alapuló „ország” hamar felismerte a Kínával kötendő kapcsolatok fontosságát és formálisan elismerte az „Ég Fiának” mindenre kiterjedő hatalmát.¹⁵ Egy évszázaddal később, a 4. században létrejött a *Jamoto*-állam, s ezzel a szigetországban a korábbi törzsi-nemzetségi állam helyébe az első, jogi rendszerű államhatalom lépett. A *Jamoto*-udvar – amelynek csúcsán az „*ókimi*”¹⁶ helyezkedett el –, az 5. században érte el hatalma zenitjét.

Az állam megszilárdulásával egy időben az uralkodói cím megjelölésére kialakult a „*Tennó*” fogalomköre. A „*Tennó*” („Mennyei Uralkodó”) valójában a kínai panteon egyik istenségének a neve volt. A 7. században a japán udvari bürokrácia az ősi hitvilág, a sintoista eredetmondára támaszkodva kidolgozott egy olyan mitológiai rendszert, amely a császárt, mint az istenek leszármazottját helyezi minden földi dolog fölé. Ennél fogva a „*Tennó*”, „a teremtő istenek fia”, egyedüli forrásává válik a jognak és az erkölcsnek.¹⁷

Az a tény, hogy egy „barbár” ország¹⁸ ura egy kínai istenség nevét használja uralkodói címének megjelölésére és ezzel semmibe veszi az „Ég Fiának” univerzális hatalmát, Kína számára egyet jelentett a felségsértéssel. A két állam diplomáciai kapcsolatai megromlottak, majd a 9. század végén teljesen megszakadtak.¹⁹

Az elkövetkezendő évszázadokban Japán sajátos belső fejlődésének lehetünk tanúi. A kínai mintára szervezett²⁰ *Tennó*-állam az úgynevezett *Taika*-reformokban (645) és a *Ricu-Rjó*-jogrend (701) bevezetésében teljesedett ki. Felbomlásának folyamata azonban már a 8. században elkezdődött. Az ok a sóenbirtokrendszer megjelenése volt, amely gazdasági folyamat – mint később kiderült – megváltoztatta az egész japán történelmet.

---

¹⁴ Jamatai-ország.

¹⁵ A Mennyei Birodalom részéről ez azt jelentette, hogy Japánt is az „Ég Alatti” részeként, a kínai birodalom hűbéresének tekintette.

¹⁶ Az *ókimi* a királyi cím megjelölése a korai Japánban.

¹⁷ Szerdahelyi, 37.

¹⁸ Természetesen csak kínai szemszögből „barbár”.

¹⁹ Az utolsó japán delegáció 894-ben tett látogatást a Tang Birodalomban. A következő évszázadokra Kína és Japán kapcsolatai a buddhista szerzetesek és a kalózok érintkezéseire degradálódtak. Szerdahelyi, 38.

²⁰ Általában 552-t tekintik annak az időpontnak, amikortól a kínai befolyás megerősödött Japánban. A kínai vívmányok átvételének leglátványosabb bizonyítékai az állam igazgatására kidolgozott *Ricu-Rjó*-jogrend és az állandó főváros.

A Heian-korszak beköszöntével²¹ a nemesek, a templomok, sőt még a *Tennó*-család tagjai körében is gyakorlattá vált, hogy a juttatott földet (*sóen*) és az újonnan művelés alá vont területeket kivonták a *Ricu-Rjó*-jogrend ellenőrzése alól és a továbbiakban a sóen, mint hatalmas magánbirtok a központi kormányzattól függetlenül működött, jelentős adómentességet élvezve.²² Amikor azután a *kokuga*, azaz a tartományi hivatal – állami lévén – megkísérelte a földet annak egyetlen jog szerinti tulajdonosa, a *Tennó* birtokába visszavenni, a sóen, függetlenségének megvédésére, saját fegyveres erőt kezdett felállítani. Ezek a harcosokat tömörítő csoportok pedig már nem az isteni *Tennót*, hanem kizárólag saját földesuraikat (*daimjók*) szolgálták. Kialakult a magánfegyveresek csoportja, a *busi*-, ismertebb nevén *szamuráj*-réteg, élükön katonai vezetőjükkel, a *sógummal*.²³

Fontos kiemelni, hogy a japán történelmet befolyásoló politikai erők ettől kezdve két, egymástól kiválóan elkülöníthető csoportra oszthatók: az egyik az úgynevezett *kuge*, azaz a japán császár és a közvetlen politikai, hatalmi környezet, míg a másik a *buke*, azaz a sógun és vazallusai. Látni fogjuk, hogy ez a politikai, hatalmi kettősség egészen a 16. századig fennáll, amikor is a *buke* végleg megszerzi a hatalmat. Sajátos japán vonás azonban, hogy a *Tennó*-álmától egyre inkább független harcos réteg nem fordult szembe a központi hatalommal, hanem fokozatosan beépült annak intézményrendszerébe és belülről látott hozzá az archaikus császári államrend lebontásához.²⁴ A folyamat választóvonalának azt az időpontot (1192) tekinti a történelemírás, amikor a *szamuráj* réteg létrehozta saját hatalmi mechanizmusát, a sógunátust (*bakufu*), és ezt császári kinevezéssel legitimizálta.²⁵

A Kamakura-*bakufu* időszakában (1192–1333) az országban két, jellegében teljesen idegen hatalmi mechanizmus működött, amely területileg is elhatárolódott egymástól. Kiotóban és környékén az archaikus állam, északkeleten,

---

²¹ 794: az új főváros, Heiankjó (a mai Kiotó) megalakítása.

²² Totman, Conrad: *Japán története*. Osiris Kiadó, Budapest, 2006. 137.

²³ A *busi* (jelentése: harcos) a fent említett társadalmi csoport történelmi megnevezése, ennél azonban ismertebb e társadalmi csoport általános, *szamuráj* (jelentése: „mellette szolgáló”, azaz egy-egy földesúr mellett szolgáló harcos-vazallus) elnevezése.

²⁴ Szerdahelyi, 39.

²⁵ Azonnal adódik a kérdés: vajon mi oka volt az isteni *Tennónak* legitimizálni egy olyan hatalmat, amelynek megerősödését korábban minden eszközzel megpróbálta megakadályozni? A látszólagos ellentmondás feloldása a militarista jellegben keresendő.

Kamakura²⁶ környékén a szamurájok katonai államrendszere működött vezetőjük, a sógun²⁷ irányítása alatt. A régi és az új hatalom között egyfajta erőegyensúly állapota következett be.²⁸ A császári udvar 1333-ban kísérletet tett ugyan arra, hogy visszaszerezze a hatalmat, de ezt a már megerősödött szamuráj réteg megakadályozta.

A Kamakurák bukását követően felemelkedő Asikagák hatalmukat úgy szervezték meg, hogy abba bevonták a császári bürokráciát is. Székhelyüket is Kiotó közelébe tették és ezzel Japán az Asikagák alapította Muromacsi-*bakufu* (1338–1573) és a *Tennó* közös irányítása alá került. Az így létrejövő uralmi formát a japán történetírás „*Tenno sogun ketsugo oken*”-nek, vagyis „császár-sógun koalíciós kormányzás”-nak nevezte el. De ahogy várható volt, ez az államforma nem lehetett tartós. A szigetország anarchiába és polgárháborúba süllyedt és a következő egy évszázad alatt – amelyet *Sengoku-periódus*ként (1467–1573)²⁹ ismerünk – Japán több száz önálló államalakulatra hullott szét. E miniállamok urai (*daimjó*i) állandó harcban álltak egymással.

A hatalmi-politikai helyzet konszolidálására csak a 16. század második felétől nyílt lehetőség, és így rövid – néhány évtizedes – átmeneti időszakot követően egy minden addiginál szilárdabb állam jött létre. Ezen politikai újjáéledés folyamatát három kiemelkedő történelmi személy neve fémjelzi: Oda Nobunaga, Tojotomi Hidejosi és Tokugava Iejaszu. E három politikai vezető alatt új, eddig ismeretlen irány felé fordultak Japán külkapcsolatai is: megjelentek az európaiak.

Az európaiak útja Japánig

Az első európai gyarmatosítók Ázsia hatalmas térségében hagyományosan az ibériai vetélytársak, a portugálok és a spanyolok voltak. 1492, Amerika felfedezése és 1498, az indiai szubkontinens elérése örökre megváltoztatta a Föld politikai és gazdasági viszonyait, de életre hívta a portugál–spanyol gyarmati, hatalmi vetélkedést is.

---

²⁶ Kamakura közel esik a mai Tokióhoz, de a 20. század végén Japán határvidéknek számított.

²⁷ Eredetileg a hadjáraton lévő hadvezér elnevezése: *Sei-Taisógun*, azaz „Barbárhódító Nagy Generális”, később a szamuráj államhatalom egyedüli ura.

²⁸ Szerdahelyi, 40.

²⁹ Hadakozó Fejedelmek kora.

Nyílt ellenségeskedésük megakadályozására a Szentszék már idejekorán megpróbált beleszólni a portugál–spanyol vitába.³⁰ Ennek ékes bizonyítéka azon szerződések sora, amelyek a Vatikán elnökletének égisze alatt kerültek megkötésre a két ibériai állam között. Az első a sorban, amely döntő hatást gyakorolt a világ politikai, gazdasági és nem utolsósorban vallási képének megváltozására az *Inter caetera* bulla³¹ volt, amely azonban kevésnek bizonyult. A tordesillasi szerződés³² rövid békés időszakot eredményezett a portugál–spanyol gyarmati versengésben, ez a periódus azonban nem tartott sokáig.

Amerigo Vespucci útjait követően, amikor az új kontinens léte végérvényesen bizonyítást nyert,³³ a spanyol terjeszkedési szándék egyszerre szült újabb és újabb realiztikus és utópisztikus kísérleteket.³⁴ Az ésszerű elképzelések mentén a spanyolok – mivel a portugálok Afrikát megkerülve terjeszkedtek –, a 16. századtól nyugat felé nyomulva próbálták elérni Ázsia partvidékét. Első eredményes kísérletük Magellán nevéhez fűződik. Magellán földközi útja (1519–1522) újabb fejezetet nyitott a két ország vitájában, amelyet a zaragozai egyezmény próbált koordinálni, ismételten csak pápai közvetítéssel.³⁵

A portugáloknak és a spanyoloknak idejekorán rá kellett döbbsenniük, hogy az újonnan felfedezett területeket sokkal könnyebb birtokba venni, mint a felfedező jogán és a pápai jóváhagyás által megtartani. Bajaikat tovább tetézte, hogy Németalföld elszakadása (1587) és a legyőzhetetlennek hitt Armada csúfos kudarca (1588) után a holland hajók igyekeztek megtörni az ibériaiak mo-

---

³⁰ Persze nem csupán erről volt szó. A Vatikán mindenekelőtt saját valláspolitikájának érvényesítési lehetőségeit mérlegelte, amikor az Ibériai-félsziget államai között mint békítő és döntőbíró elnökölt.

³¹ Az 1493. május 3–4-én megkötött megállapodás a kasztíliai koronának kedvezett. Nem csoda tehát, hogy a portugál diplomácia azonnal lépéseket tett a bullában foglaltak újratárgyalására.

³² Az 1494. június 7-én megkötött egyezményben VI. (Borgia) Sándor pápa gazdasági érdekszférákra osztotta az addig felfedezett világot a portugálok és a spanyolok között.

³³ Legkésőbb 1507-re nyilvánvalóvá vált, hogy Kolumbusz új földrészt fedezett fel.

³⁴ Anderle Ádám: *Latin-Amerika története*. JATE Press, Szeged, 2010. 26.

³⁵ A spanyolok azt állították, hogy a spanyol és a portugál féltekét elválasztó vonalnak a mai Szingapúrhoz közeli Malakka mellett kell elhaladnia. A portugálok szerint a vonal a Csendes-óceán fülöp-szigeteki területén futott végig. Bár a portugáloknak volt igazuk, a Távolság-Keletet főleg a spanyolok javára osztották fel és az 1529-ben aláírt egyezmény értelmében a Fűszer-szigetek Portugáliához került, ami utat nyitott a portugálok számára nyugati irányba, míg a Fülöp-szigetek (nevüket II. Fülöp spanyol királyról kapták) Spanyolországhoz kerültek, ami utat biztosított a spanyoloknak keleti irányba. Chadwick, Owen: *A reformáció*. Osiris Kiadó, Budapest, 1998. 312.

nopolhelyzetét a világ óceánjain és tengerein, az angol kalózhajók pedig a nemzetközi jogszabályokat és az éppen érvényben lévő békeszerződéseket semmibe véve zavarták a portugálok, de főképp a spanyolok földrészekre kiterjedő tevékenységét.³⁶ Anglia és Hollandia támadásai az ibériai hajók kereskedelmi útvonala mentén zajlottak, eltulajdonítva azok technikai, navigációs és kartográfiai tudását.³⁷ Mivel pedig az Újvilág – az amerikai kontinens – csupán a 17. században kerül az észak-európaiak érdeklődésének előterébe, a portugál–spanyol–holland–angol összecsapás fő színtere a Föld keleti féltékéjére koncentrált.

A portugálok és a spanyolok

A portugálok Nyugat-Afrika, Kongó és Angola partvidékén áthaladva Indiában és – a goai központ 1510-i megalapításával – Ceylonon hoztak létre kereskedőtelepeket. Innen indultak tovább a Maláj-szigetvilágba és Kína nyugati partvidékére. 1555-ben Makaóban, a távol-keleti portugál uralom központjaként, kereskedőtelepet alapítottak.³⁸

Portugália helyzeti és időbeli előnyben volt ibériai szomszédjával szemben: míg a spanyolok Amerikában vívták háborúikat, a portugálok kelet felé nyomultak előre. A portugál behatolásnak két formája volt: kereskedelmi és vallási.³⁹ Az utat jól jelzik a kereskedőtelepek mellett alapított püspökségek: Madeira (1514), Cape Verde (1532), Goa (1533),⁴⁰ Malakka (1557), Makaó (1576).⁴¹ Ennek ellenére a spanyol behatolás Ázsia felségvízeire megakadályozhatatlan

---

³⁶ Bitterli, Urs: „*Vadak*” és „*civilizáltak*”. Gondolat, Budapest, 1982. 22.

³⁷ A hajózás technológiájának fejlődéséről: Taylor, Eva – Rimington, Germaine: *The Haven-Finding Art*. Hollis and Carter for the Institute of Navigation, London, 1971.; Cipolla, Carlo: *Guns, Sails and Empires. Technological Innovation and the Navy Phases of European Expansion 1400–1700*. Pantheon Books, New York, 1965.

³⁸ A portugálok távol-keleti fellépéséről bővebben: Boxer, Charles Ralph: *Four Centuries of Portuguese Expansion, (1415–1825)*. Johannesburg, 1963.; Uő.: *The Portuguese Seaborne Empire*. London, 1969.; Furber, Holden: *Rival Empires of Trade in the Orient (1600–1800)*. Minneapolis, 1981.; Hall, Daniel: *A History of South Asia*. New York, 1966.

³⁹ Kétségtelen, hogy az egyház vallási és gazdasági érdekeinek összefonódása e kettő különválasztását sokszor fölöslegessé teszi. A hittérítői behatolással legtöbb esetben együtt járt a terület gazdasági függésbe hozatala és fordítva.

⁴⁰ Ez utóbbit az egész keleti birodalom alkirályának székhelyévé tették, majd 1558-ban érsekséggé emelték.

⁴¹ Chadwick, 325.

nul bekövetkezett és a század második felére a spanyol karavellák jelenléte a Csendes-óceánon és Ázsia más tengerein állandóvá vált.

Vetélkedésük alatt a portugáloknak két, a spanyoloknak egy igen jelentős problémával kellett szembenézniük. A portugálok első problémája az volt, hogy katonailag eleve gyengébbek voltak, mint a spanyolok, másik gondjuk pedig megegyezett ibér társuk abszolút dilemmájával: sokkal erősebb államokat találtak „Keleten”, mint „Nyugaton” az aztékoké, a majáké vagy az inkáké volt. A portugál és spanyol tengeri fölény alapját jelentő tűzéréség befogadását ugyan az ázsiai hajótípusok nem tették lehetővé, így a tengeri hatalom megin-gathatatlanul ígérkezett, azonban a technikai fölényt szárazföldön már nem tudták érvényesíteni, így nem is kerülhetett sor nagyobb homogén területek elfoglalására.⁴² Az európaiak ezért ugyan óvatosabb politikát folytatva hatoltak be a térségbe, de látni fogjuk, hogy hosszú távon mégsem tudták megtagadni az ereikben csörgedező hódító vért, és ez olyan katonai diktatúrára épülő társadal-makban, mint esetünkben Japán, szükségszerűen bukásra volt ítéltetve.

A hollandok

1595-ig a keleti fűszer kereskedelmének bevétele jog szerint és gyakorlat-ban is kizárólag a portugálokat gazdagította, amely kizárólagosságot a torde-sillasi szerződésben biztosították számukra.⁴³

A sikertelen északi útvonalak végigjárása után Hollandiának csak 1592-ben nyílt először lehetősége rá, hogy bepillantást kaphasson az ibériaiak féltve őrzött hajózási titkaiba. Ebben az esztendőben Jan Huygen van Linschoten visz-szatért a Távols-Keletről és létfontosságú információkat hozott magával. Az in-formációk birtokában Hollandia elhatározza, hogy expedíciót indít Ázsiába.

---

⁴² Azonnal adódik a kérdés: mi lehetett az oka annak, hogy az amerikai kontinens indián civilizációit vérbe borító spanyol és portugál puskák ereje a távol-keleti száraz-földeken nem érvényesült? Két válasz is lehetséges. Az első, hogy a keleten talált álla-mok fejlettebb hadsereggel rendelkeztek, mint az amerikai civilizációk. (Jó példa erre a militarizált Japán, ahol a harcosok az utóbbi évszázadokban mást sem tettek, mint tö-kélyre fejlesztették a „háború művészetét”. De kiváló példa rá Kína is, a puskapor ha-zája, ahol a lőfegyver ismerete már nem jelentett különösebb előnyt.) A második, hogy az ibériaiak Ázsiában elkövették azt a hibát, hogy már a kezdet kezdetén puskáikat és ágyúikat áruba bocsátották gazdasági előjogokért, vagyis a fejlettebb államalakulatok ellen nem számított többé előnynek a konkvizistádorok félelmetes fegyvertára.

⁴³ Természetesen egy katolikus szerződés nem lett volna elég visszatartó ok a pro-testáns hollandoknak, de a térképeket és hajózási útvonalakat szigorúan titok fedte, így Portugália biztosította monopóliumhelyzetét a kereskedelemben.

1595-ben a Compagnie van Verre⁴⁴ kezdeményezésére négy holland hajó Afrika megkerülésével eljutott a keleti szigetekre, és 1597-ben sikerrel tért vissza az anyaországba. Ezen felbuzdulva már 1598-ban számos expedíciót menesztettek Indiába. 1598 és 1601 között a hollandok 15 expedíciót indítottak, amikben összesen 65 hajó vett részt.⁴⁵

Hollandia azonban, mint új gazdasági és katonai szereplő, akkor vált végleg fenyegetővé a katolikus ibérek számára, amikor a 12 különböző holland kereskedelmi társaság 1602. március 20-án a holland Kelet-Indiai Társaságba (Vereenigde Oost-Indische Compagnie – VOC) tömörült. A VOC hat kamarával⁴⁶ alakult meg 6,5 millió gulden alaptőkéből. Az irányítást a „Tizenhét Úr” tartotta kezében, akik közül nyolcat Amszterdam választott, a fennmaradó kilencet pedig a többi város kamarái jelölték ki. A társaság privilégiumot kapott a Jöreménység-fokától keletre, valamint a Magellán-szoros mentén levő országokkal folytatandó kereskedelemre. Joga volt ázsiai uralkodókkal tárgyalni és szerződéseket kötni, erődöket építeni, katonákat telepíteni Távol-Keletre, sőt ahhoz is joga volt, hogy háborút indítson, azaz gyakorlatilag állami jogosítványokkal rendelkezett. Emellett a hollandok megjelenésének egyik legfontosabb ismérve az lett, hogy az 1605. évi távol-keleti behatolásuktól számítva a flotta agresszíven lépett fel a portugálokkal és spanyolokkal szemben. Fontos politikai–kereskedelmi célkitűzés volt, hogy támadásokat indítsanak és ezáltal vezető pozíciót szerezzenek maguknak a Távol-Keleten.

Ennek gyakorlati megvalósításaként 1605-ben elűzték a portugálokat a malakka-szigeteki Ambóináról és ezzel stabilizálták hatalmukat a szigetcsoport felett. Innen kiindulva az elkövetkezendő évek alatt sorra szorították ki az ibériaiakat számos fontos állomáshelyről, és 1613-ra jelentős holland térszerésnek lehetünk tanúi.⁴⁷ A társaság ázsiai központja Batávia, a mai Dzsakarta lett. Itt a helyi uralkodó 1611-ben engedélyt adott kereskedelmi telep alapítására, azonban erődök építését megtiltotta. Végül a hollandok katonailag is annektálták a területet és ezzel állandó, független bázist teremtettek maguknak a Kele-

---

⁴⁴ Hosszú távú Társaság.

⁴⁵ A hollandok távol-keleti tevékenységével és területi terjeszkedésével kapcsolatban: Boxer, Charles Ralph: *The Dutch Seaborne Empire (1600–1800)*. London, 1965.; Pálvölgyi Endre: *Németalföldi tengerjárók*. Budapest, 1961.; Szommer Gábor: Angol-holland kereskedelmi versengés Japánban. *Történelmi Szemle*, 2000/4. szám.

⁴⁶ Amszterdam, Zeeland, Enkhuizen, Delft, Horn és Rotterdam.

⁴⁷ A hollandok telepeket létesítettek Masulipatamban, Petapolisban, Pulikatban, a Koromandel-parton (India keleti vidékén), Jáva szigetén Bantamban, Batávián, Szumátrán, Achenben, Pataniában és Ajudiában (Indokína).

ten. Biztos katonai támogatással a hátuk mögött a távol-keleti vizeken a hollandok fő célpontja a portugál „Nagy Hajó” lett.⁴⁸

Az angolok

Európa nagyhatalmainak távol-keleti expanziós kísérletében a negyedik és egyben utolsó jelentkező Anglia volt. Noha a szigetországban már a 15. század végén célul tűzték ki a Távol-Kelet elérését, ezt sokáig nem sikerült teljesíteni. A 16. századtól kezdődően mind gyakrabban próbálkoztak, de a kísérletek út-iránya különbözött az ibériaiakétól. Az angolok kezdetben ugyanabba a csapdába estek, mint a hollandok: hajóik sorra belebuktak a lehetetlen célkitűzésbe, hogy Amerika, illetve Ázsia északi megkerülésével jussanak el a kiszemelt területekre.⁴⁹

Az első vállalkozás, amely elérte a Távol-Keletet, Sir Francis Drake nevéhez fűződött. 1577 és 1580 között, a Föld körülhajózása során, az admirális elvitorlázott mind a Malakka-szigetcsoporra, mind pedig Jáva szigetére. Ennek ellenére az angol jelenlét Ázsiában csupán a Brit Kelet-Indiai Társaság megalapításával vált állandóvá. A társaság 1600. december 31-én kapta meg I. Erzsébet királynőtől a legfontosabb kiváltságait: az Ázsiában folytatott kereskedelem monopóliumát 15 évre, az első négy utazás visszatéréséig vámmentességet Angliában és engedélyt meghatározott mennyiségű nemesfém⁵⁰ exportálására.

A Kelet-Indiai Társaság a kezdeti években nem rendelkezett állandó tőkével, elkülönített utazásaitak más-más befektetők finanszírozták, így minden vállalkozásnak saját, külön kezelt pénzalapja volt. Így viszont az utazások finanszírozói saját maguk dönthettek a fontos kérdésekben és gyakran nem a korona, hanem saját érdekeiket tartották elsődlegesnek. 1613-ra a rendszer alapjaiban megváltozott: ettől az évtől nem egyes utazásokra lehetett pénzt befektetni, hanem meghatározott időtartamra. A társaság ezután számos ügynökséget hozott létre fennállásának biztosítására. Az elsők ezek közül a szumátrai Acehban és a jávai Bantamban voltak. 1610-ig telep létesült Szúratban (India nyugati partján), Masulipatamban, a Koromandel-parton, Pataniban és Ajutiában (Indokína), Makasarban (Celebesz-szigetek), Sukadanban (Nyugat-Borneó) és Japarában (Kelet-Jáva).

---

⁴⁸ A portugál „Nagy Hajó” bonyolította a teljes kereskedelmet Japán és Makaó között.

⁴⁹ Az angol tengerentúli utazásokról részletesen: Andrews, Kenneth Robert: *Trade, Plunder and Settlement*. Cambridge, 1984.

⁵⁰ Kezdetben 30 000 font.

A 17. századi Ázsia tengerein ez a négy hatalom volt a döntő katonai tényező. A kereskedés évszázadokkal korábban kialakult rendszerén azonban nem tudtak változtatni, ekkor ehhez még nem voltak adottak a gazdasági feltételek, így ebbe a rendszerbe illeszkedtek bele. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a kereskedelem – amely az európaiak jelenlétének elsődleges okává vált –, jellegét tekintve nem korlátozódott az Európa és Ázsia közötti kereskedelemre. A térségben cirkáló európai hajók igen gyakran kereskedtek ázsiai termékekkel ázsiai kikötők között.⁵¹ Ez a tényező Japán esetében igen nagy súllyal bírt.

Japán „felfedezése” és az első kapcsolatteremtési kísérletek

Az európaiak utolsó nagy ázsiai kereskedelmi és politikai expanziós vállalkozása a Távol-Kelet legkeletebbi részén elterülő japán szigetcsoport lett.

Japánról legkorábban Marco Polo híres úti beszámolójában olvashatunk.⁵² Bár ő maga a szigetországot személyesen soha nem kereste fel és becsületesen bevallotta illetéktelenségét, a kínai utazók beszámolóira támaszkodva Polo „Zipangu” szigetét csábítóan ábrázolta. Évszázadokkal később Kolumbusz, első útjának alkalmával, az elégedetlenkedő legénységet azzal próbálta biztatni, hogy rövidesen megérkeznek „Zingapu” szigetére, amely – hála Polo kissé eltúlzott jellemrajzában – generációkon keresztül mint valami távol-keleti El Dorado élt a tengerészek tudatában.⁵³

A későbbi, csodálatos úti beszámolók – amelyek legtöbbször a realitás minden alapját nélkülözték –, tovább színesítették ezt a képet annak ellenére, hogy e beszámolók zömének születésekor az európai felfedezők már pontosabb ismeretekkel bírtak a szigetországgal kapcsolatban. Japán elferdített ideája csupán a 16. században tisztult le teljesen.

---

⁵¹ A legfőbb példa erre a már említett portugál „Nagy Hajó”.

⁵² A híres itáliai utazó „*A világ leírása, avagy Marco Polo utazásai*” című 15. századi alkotása valóságtartalmát illetően a mai napig heves viták keresztüzében áll. A témával kapcsolatban bővebben: Rübesamen, Hans Eckart: *Die Reisen des Venezianers Marco Polo*. München, 1963.; Larner, John: *Marco Polo and the Discovery of the World*. Yale University Press, 1999.

⁵³ Az admirális még utolsó útján – Honduras partjai mellett elhajózva – is abban a meggyőződésben élt, hogy csupán karnyújtásnyira vannak Zingapu arannyal fedett háztetői.

*Nippont*⁵⁴ portugál hajósok érték el először 1542-ben vagy 1543-ban. A felfedezők vezetője a luzitán kalandor, Fernão Mendez Pinto⁵⁵ volt. A portugálok 1546-ban tértek vissza Japánba és ezt követően hajóútjaik a szigetországba rendszeressé váltak. Teljesen kiszajátították a Japán és az ázsiai kontinens között zajló kereskedelmet, és monopol helyzetüket a spanyolok 1587-es megjelenéséig meg is tartották.⁵⁶

Japán érdeklődéssel fordult az idegenek felé, akik az érintkezések pozitív alakulása érdekében – ekkor még – elkövettek mindet. Ennél fogva az európaiak és japánok kapcsolatait a kezdeti időkben kölcsönös tisztelet és tolerancia jellemezte. A szigetország, mint kiaknázatlan terület, csakhamar a világi kereskedők és a hittérítő páterek célpontjává vált. A korai, békés kontaktus kialakításában döntő érdeme volt a távol-keleti hittérítés legnagyobb alakjának, Xavéri Ferenc atyának.

---

⁵⁴ Japán ősi elnevezése.

⁵⁵ Fernão Mendez Pinto (1509 vagy 1511–1583) felfedező, tengerész, kereskedő és katona. Néhány alkalommal kalóz és jezsuita fráter, végül indiai királyi követ Japánban. 1537-től 1558-ig keleten élt. 1551-ben ismerkedett meg Xavéri Ferenc atyával, akinek szellemisége hatalmas benyomást tett rá. 300 cruzadót adományozott a jezsuita hittérítőnek, amelyből a Jézus Társaság felépítette első japán templomát. 1558-ban tért vissza hazájába, Portugáliába és élete utolsó szakaszában – 1569 és 1578 között – írta meg híres visszaemlékezését, amelyben többek között a következőket olvashatjuk: „Malakkában csak egy hónapot időztem, majd ismét behajóztam Japán felé. (...) Már huszonhat napja hajóztunk útvonalunkon, kedvező monszunszelektől támogatva, amikor megláttunk egy szigetet, aminek neve Tanixumá [Tanegasima] és kilenc mérföldre fekszik Japán legelső csücskétől. (...) És felé irányozván a hajó orrát másnap horgonyt vetettünk annak az öbölnek a közepén, amelyik Guanxiro [Nisinoomote] védett kikötőhelye. (...) Mind a király, mind a föld népe örömmel fogadott minket, kedvezményeket és jelentős vámmentességet kaptunk áruinkra.” Fernão Mendez Pinto: *Bolyongás*. Cédrus Kiadó, 1992. 220.

⁵⁶ Jamadzsi, 176.

Francisco Javier (Xavéri Ferenc) atya jezsuita hittérítő leveleiből

1538 novemberében a baszk származású Iñigo López de Loyola (Loyolai Ignác⁵⁷) öt társával együtt ott térdepelt Krisztus földi helytartója, III. Pál előtt, és azt kérték tőle, hogy szent fogadalommal kötelezhessék el magukat a pápa iránti feltétel nélküli engedelmségre. Loyolai Ignác, a korábbi zsoldos katona a „Jézus Csapata” nevet adta az új rendnek, amelyet azonban hamar felcserélt a „Jézus Társasága” névvel.

1540. szeptember 27-én III. Pál *Regimini militantis Ecclesiae* kezdetű brevével megerősítette a Jézus Társasága szerzetesrendet és a társaságból két személyt Írországba, másik kettőt pedig Portugál Kelet-Indiába irányított. Az Indiába induló testvérek egyike azonban súlyosan megbetegedett, ezért a Társaság főnöke helyette Francisco Javier atyát jelölte az Indiába induló misszióba.⁵⁸

Francisco Jessu y Javier (Xavéri Ferenc) 1506. április 7-én született egy navarrai baszk családban. Elméjének pallérozottsága hamar megmutatkozott és a tudományos címekre vágyó Ferenc 1525-ben a párizsi Sorbonne hallgatójává vált, ahol filozófiai *bakkalaureátust*⁵⁹ szerzett. Újonnan kapott titulusa azonban nem elégtette ki az ambiciózus fiatalembert, így hat év teológiai tanulmány következett. Párizsi tartózkodása alatt Ferenc Sainte Barbe-i kollégiumi szobáján két társával osztozott: a szintén baszk származású Loyolai Ignáccal és Pierre Favréval (Faber Péter⁶⁰).

---

⁵⁷ XV. Gergely pápa 1622-ben szentté avatta.

⁵⁸ Diós István (szerk.): *Szentek élete*. Szent István Társulat, Budapest, 2001. 939.

⁵⁹ A párizsi egyetemen a *licenciátus* (tanító) előtti fokozat, amelyet nyilvános disputával (vitával) lehetett elnyerni.

⁶⁰ IX. Pius pápa 1872-ben boldoggá avatta.

A két fiatal hamar hatása alá kerül az idősebb Ignác szellemiségének és 1533-ban a megtérést választják.⁶¹ Ferenc elvégzi a Lelkigyakorlatokat⁶² amelynek hatására gondolkodása és élete örökre megváltozik.⁶³ 1534. augusztus 15-én Ignáccal és öt másik társával fogadalmat tesz a montmartre-i kápolnában, hogy a Szentföldre zárandokolva szegénységben fogják hirdetni Krisztust. 1537-ben Velencében pappá szentelik. Mivel a szentföldi zárandoklatra nem került sor, a fogadalom záradékként 1538-ban Ignác és társai Szent Péter utódjához, a pápához veszik útjukat, ahol megtörténik szent esküjük az egyház fejének.

Két esztendővel később Loyolai Ignác – a súlyosan beteg Nicolas Bobadilla helyett – Xavéri Ferencet jelölte a III. Páltól kapott nunciusi megbízásra. Xavéri 1541. április 7-én kelt útra. Megbízatása kiterjedt az egész portugál gyarmatbirodalomra.⁶⁴ 1542. május 6-án érkezett Goába, s mint később kiderült, soha többé nem látta viszont Európát.

Egy évtizedes misszionáriusi munkájában „szó és tett összefonódik, az embereket konkrét életkörülményeikben, nyomorúságaikban, szenvedéseikben, örömeikben és vágyaikban akarja elérni”.⁶⁵ Hittérítői tevékenységét három nagy szakaszra lehet osztani. 1542 és 1544 között Ferenc a Komorin-fok környékén hirdeti Krisztus tanításait. Az 1545-től 1547-ig terjedő időszakban Malajzia vidéke és a „Fűszer-szigetek”⁶⁶ adnak teret evangelizációjának. Végül

---

⁶¹ Nem bizonyított, hogy Ferenc választását Loyolai Ignác váltotta volna ki, de a társaság hagyományai szerint Ignác gyakran emlékeztette a becsvágyó fiatalembert egy evangéliumi figyelmeztetésre: „Mit használ az embernek, ha az egész világot is megnyeri, de lelke kárt szenved?” (Mt 16,26) *Jezsuiták Szent Ignác nyomdokain*. Szent István Társulat, Budapest 2006. 97. (A továbbiakban: *Jezsuiták*)

⁶² *Lelkigyakorlatok* címmel foglalta össze Loyolai Ignác imádsággal és lelki étellel kapcsolatos tapasztalatait, amely útmutatás azután a jezsuita lelkiség alapjává vált.

⁶³ *Jezsuiták*, 97.

⁶⁴ Nem tudjuk biztosan, milyen hatást váltott ki a portugálokból a spanyol–baszk misszionárius érkezése, aki ráadásul pápai megerősítéssel bírt. Mindenesetre Xavéri Ferencet tekinthetjük az első spanyolnak, aki tisztségével „behatolt” a portugálok ázsiai felszterületére, annak ellenére, hogy Xavérit sohasem származása, kizárólag „szent” missziója motiválta. Sokatmondó azonban az a tény, hogy a Xavéri Ferencet követő közel száz évben – amely időszakban a portugálok és a spanyolok „megütköznek” a Távol-Kelet legkeletibb államáért, Japánért – a Jézus Társaság szigetországi vezetői többnyire portugál származásúak voltak. A portugálok tisztában voltak a ténnyel, hogy katonai erőben nem vehetik fel a versenyt a spanyolokkal, így kettejük csatáját ott próbálták megnyerni, ahol csak lehetett: a világi és az egyházi diplomáciában.

⁶⁵ *Jezsuiták*, 98.

⁶⁶ Malakka-szigetek

1549-ben missziójának utolsó állomásához érkeznek: elhatározza, hogy megtéríti Japánt.

A 16. század közepére a majd nyolcvan esztendővel korábban dúlt Ónin-háború (1467–1477) teljesen szétzúzta Japán politikai egységét. A szigetország több száz, gyakorlatilag önálló, daimjók irányította államalakulatra szakadt szét. Ebben a polgárháborús helyzetben kezdték meg korai tevékenységüket Japánban a portugálok és közel negyven esztendővel honfitársai érkezése előtt, ebben a labilis politikai helyzetben fogott hozzá missziója beteljesítéséhez Xavéri Ferenc.

Xavéri Ferenc teljes írásos hagyatékának⁶⁷ magyarra fordítása mai napig várat magára, ezért a róla alkotott kép töredékes maradt.⁶⁸ Az atya Japánnal kapcsolatos írásai csak kisebb-nagyobb részletekben – a témával, a korszakkal vagy a japán történelemmel foglalkozó művekben – lelhetőek fel a honi (szak-)irodalomban.⁶⁹ Fontos tudni, hogy Xavéri leveleinek nagy része beszámoló. Az atya nem törekszik irodalmi stílusra, írásai közben gyakran elkalandozik, majd újra visszatér eredeti témájához. Elbeszéléseiben rengeteg az ismétlés.⁷⁰ Ennek okán a kutatandó anyagot (esetünkben a Japánról szóló részeket) nem egyetlen, folyamatos visszaemlékezésben lelhetjük fel, hanem hosszabb-rövidebb levél-blokkokban.

Fordításaink válogatások: a legérdekesebb társadalom- és diplomáciatörténeti részekre koncentrálnak. Ennek megfelelően kimaradtak belőlük azok a blokkok, amelyek a japán és keresztény vallás részletes összehasonlításával, hitbéli kérdésekkel, illetve teológiai problémákkal foglalkoznak.⁷¹

---

⁶⁷ 108 levél és 29 egyéb dokumentum (instrukciók, rövidebb katekézések stb.).

⁶⁸ Habár kétségtelen, hogy Loyolai Ignác mellett Xavéri az a jezsuita hittérítő, akinek írásából a legtöbb részlet jelent meg eddig magyarul.

⁶⁹ A híres kagosismai levélből egy rövid részletet közöl Jamadzi, művének 178. oldalán. Sokkal több részletet találunk a Szabó Ferenc és Bartók Tibor szerkesztette műben (138–154.), amely azonban – a szerkesztők bevallása szerint is – elsősorban Xavéri Ferenc lelki útját kívánja bemutatni, nem pedig az atya egyetlen területéről és annak népéről szerzett tapasztalatait. Más magyar nyelvű történelmi és irodalmi művekben csupán egy-egy rövid idézetre bukkanhatunk, s a legtöbb esetben még a forrást (levél, egyéb dokumentumok) sem jelölik a szerzők.

⁷⁰ *Jezsuiták*, 103.

⁷¹ Az atya íásaiban bőven találunk ilyen részeket, hosszabb-rövidebb elmélkedéseket. Ezek közül néhány Japánnal kapcsolatos levélblokk magyar fordítása megtalálható: *Jezsuiták*, 141. 21–22. levélblokk; 142. 24. levélblokk; 147. 5–7. levélblokk; 148. 8. és 13. levélblokk; 149. 14. levélblokk; 150. 18–19. levélblokk; 151. 20., illetve 23–24. levélblokk; 152. 25. levélblokk.

Loyolai Ignác atyának Rómába

Cochín, 1549. január 12.

8. Sok információm összegyűlt Japánról, amely sziget Kína közelében. (...) Japánban mindenki pogány és nincsenek mórok, sem zsidók, a nép viszont kíváncsi és vágyik arra, hogy új dolgokat tanulhasson, így Isten és más természetes dolgok indíttatásából elhatároztam, hogy elindulok erre a földre hatalmas belső indíttatással, azon meggyőződéssel, hogy olyan emberek közé jutok, akik számára lehetséges örökül adni a [hit] gyümölcsét, amit az életben [mi] a Társaság tagjai [szintűgy] megvalósítunk.

Van három fiatalember a goai Santa Fé kollégiumunkban erről a földről, Japán földjéről, akik az 1548. évben jöttek Malacából, amikor én is megérkeztem [egyikük egy Andzsiró nevű áttért nemes volt, a másik Andzsiró szolgálja, Juan de Torres, akit magával hozott Japánból, a harmadik pedig Antonio Kagosimából, Xavier atya szolgálata alá rendelve], s amely fiatalemberek kitűnő információkkal szolgáltak Japán egyes részeiről. De vannak még más, igen erkölcsös és kiváló szellemű emberek, főként Paulo (...), aki nyolc hónap alatt megtanult írni és olvasni valamint portugálul beszélni. (...)

Mindenekelőtt elhatároztam, hogy elmegyek oda [Mijakóba vagy Meakóba],⁷² ahol a királyuk székel, azután pedig ellátogatok az egyetemekre, ahonnan tanulmányaik erednek, hatalmas reménnyel [indulok] a mi Urunk Jézus Krisztusban, aki segít engem. A vallásuk, mondta Paulo, egy olyan földről érkezett, amit Chengikónak neveznek.⁷³

(...) Írni fogok Japánból, a ti szent jótékonyságotokra, bőséges információkkal ellátva, amelyek beszámolnak majd [a japánok] szokásairól, irásáról és mindazokról a dolgokról, amiket a chengikói nagy egyetemen tanítanak.⁷⁴ (...)

9. Elviszek magammal egy miséző atyát, név szerint Cosme de Torrest, aki itt lépett be társaságunkba (...), valamint a három Japánból érkezett fiatalembert. Elindulunk hát, Isten segedelmével ezen április hónapban, az 1549. évben.⁷⁵

---

⁷² Más helyeken Meakó vagy Meacó: a mai Kiotó.

⁷³ A szóban forgó hely Tendzsiku (India). Innen érkezett a buddhizmus Kínán keresztül Japánba, a hagyomány szerint 552-ben.

⁷⁴ Nagy buddhista iskola a *boncok* (buddhista papok) számára.

⁷⁵ *Cartas y escritos de Francisco Javier* por Félix Zubillaga. <http://www.scribd.com/doc/49539660/cartas-ivier> (letöltés: 2013. 01. 25.)

A Jézus Társaságnak Európába

Malacca, 1549. június 22.

2. *Elindultam Indiából Japánba április hónapban két társammal: az egyikük miséző pap [Cosme de Torres], a másik laikus testvér [Juan Fernandez], továbbá három japán kereszténnyel [Pablo, Juan és Antonio], akik meg lettek keresztelve, miután beavattuk őket a mi Urunk Jézus Krisztus hitének alapismereteibe. (...)*

5. *Az 1549. év májusának végén érkezünk meg Malaccába, két társam, a három japán és jómagam. Megérkezvén ebbe a városba, sok új hír jutott a birtokunkba Japánnal kapcsolatban azoktól a portugál kereskedőktől, akik levelet írtak nekem onnan, s amely levelekben tudatták velem, hogy a japán szigeteknek egyik ura kereszténnyé akar válni és ennek okán, a követségen keresztül, térítő atyákért folyamodott India kormányzójához, akik kifejthetik számára hitünk lényegét. (...)*

9. *Amikor majd megérkezünk Japánba, el fogunk menni a szigetre, ahol a király székel,⁷⁶ bemutatjuk számára követségünket, amelyet Jézus Krisztus nevében mi képviselünk.⁷⁷*

Az alább következő kagosimai levél Xavéri Ferenc japán missziós tevékenységének legfontosabb dokumentuma. Blokkjai politika-, vallás- és társadalomtörténeti szempontból – talán nem túlzás kijelenteni –, a legérdekesebb ismertetőkkkel bírnak.

A Goában tartózkodó testvéreknek

Kagosima, 1549. november 5.

11. *Így esett, hogy sem a démonok, sem az ördögi protestánsok nem tudták megakadályozni megérkezésünket, s így juttatott el a mi Istenünk ezekre a földekre, amit annyira vágytunk elérni, a mi Asszonyunk napján, az 1549. év augusztusában.⁷⁸ S mivel nem köthettünk ki más japán kikötőben, Kagosimába jöttünk, amely föld Santa Fé-i Paulo testvérünk földje, s ahol mindenki nagy szeretettel fogadott bennünket, úgy a rokonai, mint ahogy mások is.*

---

⁷⁶ Japán történelmi központjai mind egytől-egyig Honsú szigetén voltak.

⁷⁷ Zubillaga, i. m.

⁷⁸ Augusztus 15. Mária (Magyarországon Boldogasszony, avagy Nagyboldogasszony) mennybe vitelének napja.

12. *Japánról, tapasztalataimat erről a földről, amely nekünk jutott, átadom nektek [testvérek], hogy tudomásotok legyen [erről az országról]. Először is, az emberek, akikkel eddig kapcsolatba kerültünk, a legjobbak az eddig felfedezett földek népei közül, sőt számomra úgy tűnik, hogy az idegen hitűek között sem lehetne még egy olyan [népet] találni vagy megnyerni magunknak, mint a japán. Ezek az emberek nagyon jó modorúak, általánosságban jók és nem rosszindulatúak, bámulatosan becsületesek, nincs egyetlen más dolog sem, amit többre tartanának a becsületnél, általában szegények, de a szegénységet sem a nemesek,⁷⁹ sem pedig a közrendűek nem tartják szegénynek.*

13. *Létezik náluk egy olyan dolog, amelyet egyetlen keresztény helyen sem tapasztaltam, de úgy tűnik számomra, hogy náluk ez megvan, s eme dolog a következő: miszerint a nemes – legyen bár mégoly szegény is – a közrendű ember – legyen bár mégoly gazdag is – olyan mély tisztelettel kezeli, mintha az a nemes a leggazdagabb úr lenne. És nincs az a vagyon, amiért egy szegény nemes, nem-nemes rétegbelivel összeházasodna, bármekkora gazdagságot is adjon az neki, s teszi mindezt azért, mert meggyőződése, hogy [örökre] elvesztené a becsületét, amennyiben összeházasodna egy alacsonyabb rétegbelivel; ily módon [kijelenthetjük], többre tartják a becsületet, mint a gazdagságot. Ezek az emberek hatalmas illemtudással viseltetnek egymás iránt, nagyra értékelik a fegyvert és nagyon bíznak fegyverükben, mindig kardot és törőt viselnek,⁸⁰ úgy a nemesek, mint az alacsonyabb rangúak, akik mindannyian tizen-négy éves koruktól már kardot és törőt hordanak.⁸¹*

14. *Ezek az emberek nem tűrnek el semmilyen tetteges sértést, de még a szóbeli becsmérlést sem. A nem-nemesi születésűek hatalmas tiszteletet mutatnak a nemesek iránt. A nemesek büszkélkednek azzal, hogy hűségesen szolgálják a föld urát és mindenben alávetik neki magukat; és úgy tűnik, ennek oka inkább a becsület elvesztésétől, semmint a büntetéstől való félelem, mert meggyőződésük, ha nem így cselekednének, azzal elveszítenék a becsületüket. Ezek az emberek mértéktartóak az étkezésben, viszont korántsem vetik meg az italt;*

---

⁷⁹ Xavéri itt a „*hidalgo*” szót használja, amely szó szerinti fordításban „nemes” jelent. Ez alatt mindenképpen a *busi* (szamuráj) réteget érti.

⁸⁰ A kard és a tör nem más, mint a szamurájok híres fegyverzete a *katana*, az úgynevezett hosszú és rövid kard. A témáról bővebben: Sey Gábor: *Japán kard*. Alexandra Kiadó, Pécs, 1999.

⁸¹ Természetesen az alacsonyabb rangú is csak szamuráj lehetett. Nem-szamuráj rangú (például: paraszti származású ember) esetében a fegyverviselést szóba sem jöhetett. A parasztok fegyverbirtoklását halállal büntették, ahogy szinte minden más törvénnyellenes cselekedetet is.

rizsbort fogyasztanak, mivel ezen a vidéken nincsenek szőlőföldek. Ők olyan férfiak, akik sohasem játszanak szerencsejátékokat, mert ezt nagy becstelenségnek tartják, mivel szerintük azok, akik szerencsejátékokat üznek, megkívánják azt, ami nem az övék, s így akár tolvajokká is válhatnak. Ritkán esküdöznek, de amikor mégis megteszik, megesküdnek a Napra. Az emberek nagy része tud írni és olvasni, amely nagy segítségnek bizonyul abban, hogy igen rövid idő alatt megtanulják az imákat és az Úristen tanait. Nekik csak egy feleségük van. Ez egy olyan föld, ahol kevés [a rabló és] a tolvaj, s ha fellelik azokat, akiket [rablónak vagy] tolvajnak vélnék, megbüntetik, méghozzá úgy, hogy egyet sem hagynak életben közülük, mert végtelenül gyűlölik a lopás [és rablás] büntetettét. Ezek az emberek nagyon jóindulatúak, közösségiek és tudásra áhítozók.

15. Nagy örömmel hallgatják az Isten tanait, s főleg akkor örvendenek, amikor meg is értik azokat. Ahány föld megismeréséből csak kijutott nekem eddigi életemben – úgy a keresztény földekből, mint a nem keresztényekből –, soha nem láttam még ilyen embereket, akik ennyire becsületesek, távol a lopás bűnétől. Nem bálványozzák az aljas embereket, többségük hisz az ősök tisztelésében, akik – amennyire azt sikerült megértenem – a filozófusok bölcsességével éltek. Ezek közül sokan a Napot imádják, mások a Holdat. (...)

16. Kevesebb bünt talállok a világiakban és sokkal több az igazság által vezérelt kötelezettségtudatot, mint azokban, akikre papjaikként tekintenek, s akiket ők boncnak neveznek, s akik hajlamosak olyan bűnökre, ami még a természetet is elborzasztja, s akik e bűnököt nyíltan elkövetik, azokat egy pillanatra sem tagadják. Mindez pedig annyira nyilvános és mindenki által tetten érhető, úgy a férfiak, mint a nők, gyermekek és felnőttek által, s annyira megszokottá vált, hogy már meg sem lepődnek mindezen, sőt, még csak el sem borzasztja őket. (...)

18. Két dolog van, amin igencsak elcsodálkoztam ezen a földön. Az első látni azt, hogy milyen könnyedén tekintenek a nagy és förtelmes bűnökre. Ennek oka pedig abban van, hogy már az ősök is ezekben [a bűnökben] éltek életüket, amely ősök pedig követendő példaként állnak a jelen embere előtt. (...) ⁸² A második látni azt, hogy bár a világi emberek mennyivel jobbak életvitelükben, mint a boncnok, mégis mekkora becsben tartják papjaikat, amely [megbecsülés] szemmel látható és egyben csodálatra méltó. Sok egyéb hiba is felró-

---

⁸² Példának okáért álljon itt a hiányzó rész: „Lássuk hát, hogy a folyamatos elmerülés a bűnben, amely a természet ellen munkál, lezüllesztí az emberi természetet, csakúgy, ahogy a folytonos nemtörődömség, a tökéletlenségben való elmerülés rombolja, s [végül] megsemmisíti a tökéletességet.”

ható még ezeknek a boncoknak és sok esetben a legokosabbak egyben a legnagyobb vétkesek is.

19. (...) Mindenki – úgy a világi ember, mint a bonc – örvend jelenlétünknek és a lehető legteljesebben elcsodálkozik azt látván, hogy olyan messzi földről jöttünk, mint amilyen messze fekszik Japántól Portugália, amely több mint hatezer spanyol mérföld,⁸³ csak azért, hogy Isten dolgairól beszéljünk. Mint ahogy azon is elcsodálkoznak, hogy [hitünk szerint] az emberek hogyan tudják megmenteni a lelküket, a mi Urunk Jézus Krisztusban.⁸⁴

Rendíthetetlen hitéből táplálkozó küldetéstudata 1552-ben Kínába irányítja Xavérit. A „Középső Birodalom” azonban nem nyitja meg előtte kapuit. Az atya megbetegszik és december 3-án, a Kantonnal szemközti San Csaó szigetén utoléri a halál. Életműve örökké emlékezetes marad.⁸⁵

---

⁸³ 1 spanyol mérföld = 5500 m.

⁸⁴ Zubillaga, i. m.

⁸⁵ „Japán misszionáriusát” V. Pál boldoggá, XV. Gergely 1622-ben szentté avatta. XIV. Benedek 1748-ban India és az egész Távol-Kelet védőszentjévé tette. 1927-ben XI. Pius a földkerekség minden misszióját oltalmába ajánlotta, s ezzel San Francisco Javier atya, jezsuita hittérítő a mindenkori misszionáló egyház védőszentjévé vált.

Korképek Japánról I.

COSME DE TORRES

Xavéri Ferenc mellett az egyik legpontosabb korai összefoglalót Japánról szerzetestársra, Cosme de Torres adja. 1551-ben a következőket írja:

Az európai testvéreknek
Japán, 1551. szeptember 29.

A japánok sokkal felkészültebbek arra, hogy megértsék a mi szent hitünket, mint bármely más [idegen] nép a világon. A következőket gondolom személyiségükről: a japánok tapintatosak, viselkedésüket az észérvek határozzák meg, csakúgy, mint a spanyolokét, de legalábbis a legtöbb spanyolét. Vágnak az ismeretek megszerzésére, sokkal inkább, mint más [idegen] népek; vágnak a lelki üdvösség elérésére; vágnak a Teremtő szolgálatára. Nem találkoztam még egyetlen olyan újonnan felfedezett néppel sem, amely ekkora hajlandóságot mutatna [hitünk megismerésére], mint a japán. (...) Módomban áll megírni azt is, hogy rendkívül nagy figyelmességgel bánnak másokkal. Nem becsmérlik a szomszédjaikat, és nem irigykednek más emberekre sem. Nem kedvelik a szerencsejátékot. Szerintük ugyanis kifosztani valakit szerencsejátékban egyenlő a lopással. A japánok rengeteg időt fordítanak a harcművészetek gyakorlására, ugyanakkor járatosak a költészetben is. Nemeseik [szamurájai] nagy része teljes mértékben ezeknek a dolgoknak szenteli életét. Ha megkísérelném megírni minden kiválóságukat, hamarabb fogyna el a papír és pennámból a tinta, semmint, hogy a végére juthatnék az információk áradatának. (...)

A szolgák és a rabszolgasorban élők tisztelik és teljes odaadással szolgálják e föld feudális urait, mert ha bármelyik úr hűtlenségen éri valamely alattvalóját, annak büntetése halál. Ezért a vazallusok állandó engedelmességet tanúsítanak uraikkal szemben. A vazallus minden esetben meghajolva, fejével a padlót érintve vált szót urával. (...)⁸⁶

---

⁸⁶ A forrást közli: Takizava, Ozami: *El conocimiento que sobre el Japón tenían los europeos en los siglos XVI y XVII (I): Japón lugar de evangelización*. Cauriencia Vol. V. Universidad de Salamanca, 2010. 29–30.

Xavérit és Torrest számos más kiemelkedő személyiség követte. Köztük is a leginkább említésre méltó jezsuita rendtársuk, Organtino Gneccchi-Soldi (1553), akit az atya halála után a Jézus Társaság új vezetőjéül neveztek ki az ázsiai térségbe. Továbbá Gáspár Vilela atya (1554), Francisco Cabral (1570), Padre Lorenzo Mesia (1584) és Alejandro Valignano vizitátor atya (1583), aki a Szentszék nevében érkezett a Távols-Keletre.

LUIS FROIS: ODA NOBUNAGA

Az 1550-es évek végére a Japán szétszabdaltó Onin-háború az utolsó szakaszába lépett és az időközben bekövetkezett gazdasági és kulturális fejlődésnek köszönhetően a szigetország a polgárháborúk felől egy új politikai egység felé tartott.⁸⁷ Japán belpolitikai konszolidálására tett lépések folyamatát Oda Nobunaga indította el.

Oda Nobunaga eredetileg kis daimjó volt Ovariban⁸⁸, aki 1560-ban megtámadta Tókai vidékének⁸⁹ legnagyobb daimjóját, Imagava Josimotót. Oda szétzúzta seregeivel Imagavát, miközben az a császári főváros, Kiotó felé tartott. Időközben Kiotóban meggyilkolták a 13. sógun, Jositerut, öccsének, Josiakinak azonban sikerült elmenekülnie, és 1567-ben menedéket kért Oda Nobunagánál.

A következő évben – a *bakufu* feltámasztásának címén – Oda bevonult Kiotóba, és sógunná tette Josiakit. Rövidesen azonban szembekerült vele és 1573-ban elűzte őt, megdöntve ezzel az 1333 óta fennálló Muromacsi-sógunátust.⁹⁰

1578-ban az „isten” Tennó felajánlotta Oda számára a sóguni méltóságot, ő azonban, hatalmas megdöbbenésre, visszautasította azt. Rendbontó lépésével Oda Nobunaga addig nem tapasztalt fordulatot hozott a japán történelemben: először fordult elő, hogy egy személy nem a császári felhatalmazásra, hanem tényleges politikai, katonai erejére támaszkodva legitimizálta a hatalmát. A császár utolsó politikai, hatalmi tisztsége, a legitimizáló szerep is a megszűnés felé tartott.⁹¹

---

⁸⁷ Jamadzi, 185.

⁸⁸ Aicsi prefektúra.

⁸⁹ Közép-Japán Csendes-óceánra néző része.

⁹⁰ Jamadzi, 185.

⁹¹ Szerdahelyi, 44.

Nippon portugál közvetítők általi gazdasági erősödése segítette Oda Nobunaga harcainak anyagi finanszírozását. A hadvezér hamar felismerte a „déli barbárok” adta gazdasági lehetőséget, s feletőbb szoros viszonyt tartott fenn a portugálokkal.

A portugálok tisztában voltak a távol-keleti gazdasági helyzettel. Hamar felismerték, hogy a japán kereskedelem két alapvető pilléren nyugszik. Egyfelől az ország – egyedülállóként a Távol-Keleten – jelentős ezüstlelőhelyekkel rendelkezik, másfelől meghatározó jellegzetesség volt az óriási japán igény a kínai selyemtermékekre.⁹² Ezek után természetes lett volna, hogy a két ország között virágzó kereskedelem alakuljon ki. Ez azonban nem jöhetett létre, mert Japán nem ismerte el hűbérurának Kínát és a két ország közötti mindennemű kapcsolattartás lehetetlen volt. Sőt, Japánban a kapcsolatfelvételnek még a kísérletét is halállal büntették. Ez szükségessé tette, hogy az árucseré egy harmadik félen keresztül történjen meg. Az 1570-es évektől kezdve a portugálok a Kína és Japán közötti közvetítő kereskedelem fő lebonyolítói lettek.⁹³ Később persze lehetőség nyílt rá, hogy további országok csatlósódjanak be a kínai–japán árucserébe, elvetve ezzel a portugál–holland és spanyol–holland távol-keleti háborúskodás magvait.

Oda Nobunaga egyik legfontosabb megfigyelése az volt, hogy a portugál kereskedők és hajókapitányok rendkívüli tisztelettel bánnak a jezsuita atyákkal. Ezen tapasztalatait felhasználva nyíltan kereszténypártoló politikát folytatott és engedélyt adott a jezsuita hittérítők zavartalan tevékenységére.⁹⁴

A látszat azonban csalt. A valláspolitikának egyetlen határozott célja volt csupán: letörni a régi hatalom makacs híveinek, a buddhista templomoknak a tekintélyét. Oda Nobunaga súlyos csapást mért a buddhista felekezetekre és szektákra, a portugálok pedig minden téren támogatták vallási agresszióját.⁹⁵

---

⁹² Szommer, 860.

⁹³ Azonban minden portugál hittérítés és gazdasági kapcsolatteremtés sikere ellenére a döntő változást Oda Nobunaga katonai sikereiben és hatalmának megszilárdításában a portugál puszka jelentette, amivel Oda felszerelte hadseregét.

⁹⁴ Kiotóban és Adzucsiban keresztény templomok épültek, iskolák nyíltak, kórházak, árvaházak létesültek. A misszionáriusok nyomdagépeket hoztak Európából és latin szövegeket adtak ki, sőt szótárakat is nyomtattak. Kétségtelen, hogy a keresztényekben keresztül jutottak el a japánokhoz az akkori világ csillagászati, földrajzi, matematikai és orvostudományi eredményei.

⁹⁵ A teljesség kedvéért megjegyzendő, hogy a neki behódoló buddhista közösségek tiszteletét továbbra is fenntartotta. Ebből a szempontból Oda Nobunaga egyházpolitikája igen zavaros.

A misszionáriusok bátorítása Oda Nobunaga részéről tehát főképp érdekből történt.⁹⁶

Ha létezett európai személy, aki közel állt Oda Nobunagához, az a portugál misszionárius, Luis Frois (1532–1597) volt. Frois 1548-ban csatlakozott a jezsuita rendhez, japán misszióját pedig 1563-ban kezdte meg. 1569-re már Nobunaga személyes tanácsadója és egyetlen európai „barátja”: Oda Nobunaga személyes rezidenciáján, Gifuban kapott állandó szállást, ahol rövid ideig könyveket írt. Írásaiban a következőképpen festi le japán katonai diktátorát:

*Nobunaga feudális nagyúr, Nobuhide második fiaként született, aki Ovari királyság területeinek kétharmada fölött uralkodott. Amikor átvette az irányítást, a területeik (Tenka) fölött, körülbelül 37 éves lehetett. Közepes termetű ember, vékony, kicsit szakállas, határozott szavú, harcias beszédű, aki katonai feladatainak szenteli magát. Igen fontosnak tartja a tiszteletet, bíraskodásában pedig szigorú. Sohasem hagyja megtorlatlanul, ha valamely személy megsérti őt. Ugyanakkor néhány esetben kész rá, hogy emberséget és irgalmasságot mutasson. Keveset alszik, és rendkívül korai órán kel. Távol áll tőle a haszonlesés, döntéseiben titkolózó jellem. Eszes, aki rendkívüli módon ért a cselvetéshez. Mindig tettere kész. Habár néhanapján haragra gerjed, nem ez jellemzi a mindennapokban. Döntéseit egymaga hozza, és nem hallgatja meg vazallusai tanácsát, akik félik, és tisztelik őt. Nem iszik bort, és mértékletes az evésben is. Felettebb határozott a tárgyalásaiban, aki dölyfösen ragaszkodik véleményéhez, és aki lekicsinylően bánik minden japán királlyal és herceggel, félvállról beszél velük, mintha csak valamelyik jobbágéhoz szólna.*⁹⁷

1582-ben (Tensó 10. éve) Oda Nobunagát hadjárat közben meggyilkolta egyik lázadó embere, Akecsi Micuhide. Gyilkosát azonban hamar utolérte a végzet: Oda Nobunaga legtehetségesebb embere, Tojotomi Hidejosi saját vezetése alatt egyesítette Oda korábbi híveit és folytatta az általa megkezdett stabilizációs politikát.

---

⁹⁶ Ugyanakkor vannak arra utaló bizonyítékok is, hogy Oda Nobunagára nagy hatással voltak a jezsuiták tulajdonságai. Elvégre ők voltak – ahogy Loyolai Ignác jellemezte őket – a Templomi Milícia „lovassága”, akiket ügyességük és tudásuk, valamint szilárd jellemük miatt választottak ki.

⁹⁷ Luis Frois: *Historia de Japón*. Editado por José Wieki. Biblioteca Nacional de Lisboa. Volumen II. Primera parte. C83-1569. Lisboa, 1976. folio 239.

GÓMEZ PÉREZ DASMARIÑAS: TOJOTOMI HIDEJOSI

Gómez Pérez Dasmariñas (1539–1593) 1579-ben lett León kormányzója. Politikai rátermettsége és megbízhatósága hamar bebizonyosodott, ezért II. Fülöp 1589-ben a Fülöp-szigetek kormányzójává nevezte ki. Feladata többek között a manilai Audiencia elnyomása volt, amit a szigetek spanyol telepesei kértek, továbbá értékes információkkal ellátni Spanyolország királyát a térségben folyó gazdasági és egyéb tevékenységekről. Dasmariñas volt az első fülöp-szigeteki spanyol kormányzó, aki diplomáciai kapcsolatot épített ki Japánnal. Így ír Tojotomi Hidejosiról egy 1592. május 31-én kelt dokumentumban:

A Quanbacodono⁹⁸ büszke arra, hogy császár lehet, hiszen ő az az ember, aki tűzfát árult, de immár az egész királyság az ő alárendeltje. [Az ország] azon részein, ahol felmerül a felkelés gyanújának árnyéka, saját híveit juttatja pozícióba, mint [Japán] egyedüli ura, halált bocsátva minden nemesi származására, s ha valamelyiket e nemesek közül meg is hagyja a kormányzásban, gondoskodik róla, hogy személye tüsszá váljon, ahogy tüsszá legyen valamelyik fia és testvére is. Allítása szerint rendelkezésére áll egy 50 000 főt számláló hadsereg (...) egy hatalmas hajóhaddal, készen arra, hogy Koreába⁹⁹ induljon.¹⁰⁰

Ahogy az a fenti dokumentumból is azonnal kitűnik, Hidejosi rendkívül alacsony sorból származott, aki – szinte mesébe illő módon – hihetetlen politikai magasságokba emelkedett. Alacsony származása azonban egész életében kísértette pályafutását. Ez az oka annak, hogy soha nem nyerhette el a sóguni méltóságot. A kényes helyzetet az udvar úgy oldotta meg, hogy egyéb címekkel legitimizálta Hidejosi politikai-katonai sikereit. 1585-ben *kanpaku*, azaz főtanácsadó, 1586-ban pedig *daidzsódaidzsín*, azaz legfőbb személynök vált belőle. Miután

---

⁹⁸ Tojotomi Hidejosi.

⁹⁹ Japánnak a korai századokban (4–6. század) volt egy koreai inváziós kísérlete, amely aztán 562-re teljesen kimerült. Lényegében ez volt az egyetlen olyan eset a japán történelemben a 16. századig, amikor a szigetország külső hódítással próbálkozott. Ezer év múltán Tojotomi Hidejosi elhatározta, hogy meghódítja Kínát, még hozzá Koreán keresztül. Hadjáratai (1592 és 1597–1598) azonban nem jártak tartós sikerrel és Hidejosi halála (1598) után a japánok végleg ki is vonultak a félszigetről.

¹⁰⁰ A forrást közli: Takizava, Oszami: *El conocimiento que sobre el Japón tenían los europeos en los siglos XVI y XVII (II.): Japón lugar de evangelización*. Cauriencia Vol. V. Universidad de Salamanca, 2010. 50. p.

1592-ben megszületett a fia, Hidejosi megtette a gyermeket főtanácsadóvá, ő maga pedig felvette a *taikó* címet, ami a visszavonult *kanpakut* illetve meg. A Tojotomi méltóságnevet magától Gojódzei tennótól kapta, akit aztán 1588-ban rákényszerített, hogy hűségesküt tegyen neki összes vazallusával együtt.

KERESZTÉNYKITILTÓ HATÁROZAT (1587)

A portugálok megrettenve és addig megszerzett hatalmuk feletti féltékenységgel figyelték Tojotomi fellépését, s bár az új vezető Oda Nobunaga híve volt, a megváltozott politikai körülmények között a portugálok jövője bizonytalanná vált.

Hidejosi hamar legyőzte ellenfeleit¹⁰¹ és ezzel meghozta a várva várt békét az országnak. 1590-re – több mint száz év óta először – az egész birodalomban béke honolt. A véres polgárháborúk kora¹⁰² lassan a múltba veszett. A belső stabilitás feltételeinek megteremtődésével egy időben Tojotomi Hidejosi nagy energiát fordított a külföldiekkel szembeni politikájára. Gazdasági erejének jó része ugyanis – csakúgy, mint elődjéé – a portugálok által lebonyolított kereskedelmen nyugodott. Átmeneti bizonytalanság után a portugálok örömmel vették tudomásul helyzetük stabilitását.¹⁰³ Az összképet tovább javította, hogy Hidejosi eleinte ugyanúgy támogatta a kereszténységet,¹⁰⁴ mint elődje.

A japán kereszténység fő védőbástyái a megkeresztelkedett daimjók voltak. 1582-ben a jezsuita Alessandro Valignano vizitátor támogatásával három keresztény hitre tért daimjó, Omura, Otomo és Arima négy fiatal japánt menesztett követségbe a pápához. A három évig tartó út India és Afrika megkerülésével, Portugálián és Spanyolországon keresztül vezetett Rómába. Ez volt az első hivatalos japán küldöttség Európába.¹⁰⁵

---

¹⁰¹ 1587-ben egyesítette egész Kjúsút, 1590-ben pedig leigázta a Kantó vidéket uráló Gohódzso családot.

¹⁰² Japán elnevezéssel: *Szengoku-Dzsidai*.

¹⁰³ Természetesen a portugálok haszna a Japánra vonatkozó külkereskedelemből a portugálok egész Ázsiára kiterjedő nyereségéhez viszonyítva elenyésző volt, mégis stratégiailag igen fontos.

¹⁰⁴ A kereszténység védelmének fő oka továbbra is a buddhista egyház hatalmának letörésében rejlett.

¹⁰⁵ A küldöttek nyolc és fél év után térhettek vissza a szigetországba, amikor a valósi helyzet már merőben más arcot öltött.

Kereszténypártoló politikája ellenére azonban az Oda Nobunagára jellemző lelkesedésnek Hidejosi a legkisebb jelét sem adta, ami figyelmeztetően hatott az éles szemű jezsuiták körében. Történt mindez a legrosszabbkor: ebben a politikai, vallási helyzetben jelentek meg ugyanis 1587-ben Japán partjainál a spanyolok.

II. Fülöp alattvalói között hamarosan dominikánus és ferences hittérítők érkeztek a szigetországba és a vallási tolerancia kora egy csapásra véget ért. A spanyolok többsége úgy tekintett a „bennszülöttek” ősi vallásaira, mint amelyekben semmiféle kapcsolódási pont nincs a kereszténység számára.¹⁰⁶ A spanyolok felfogása az volt, hogy a nyilvánvaló pogányságot meg kell semmisíteni, hogy az igaz hit a maga teljes tisztaságában terjedhessen. Ennek beteljesítésére a legalkalmasabbak a domonkosok voltak.

A jezsuita táborban „nem örültek” az új jelentkezők érkezésének. A másik oldalon a szerzeteseket utálták, amiért beavatkoztak az életükbe, akik valójában pápai kivonattal érkeztek Japánba, amelyik fenntartotta ezt az országot a portugál jezsuitáknak, habár Róma arra is rákényszerült, hogy hivatalos utasításokat adjon spanyol kolduló szerzetesrendek jelenlétéről Japánban, nem kis ellenségeskedést támasztva ezzel a szigetország missziói között. A szakmai féltékenységet megerősítette az ellenszenv Spanyolország és Portugália között. A nemzetek közti ellenséges érzületet tovább súlyosbította a két királyság egyesülése 1580-ban II. Fülöp uralma alatt.

Ezen kívül a jezsuitákat megrémítették a spanyol evangélista módszerek, míg velük szemben a dominikánusok megdöbbenésüket fejezték ki a fölött, amit ők a jezsuiták világiasságának hívtak. Azzal vádolták a jezsuitákat, hogy a saját hasznukra kereskednek.¹⁰⁷ Az egyre feszültebb helyzetet látva Hidejosi

---

¹⁰⁶ A spanyolok nem tudtak mit kezdeni az olyan problémákkal, hogy a keresztény rendszerből kiemelt szavaknak nem voltak a japán nyelvben pontos megfelelőik, így a tolmácsok legnagyobb igyekezte ellenére a prédikáló akaratlanul is félrevezette a hallgatóságot. A legnagyobb vita az „Isten” szó fordítása körül alakult ki. Xavéri – aki maga is beleütközött ebbe a problémába –, kezdetben a *Daincsi* buddhista kifejezéssel fordította. Hónapokkal később rájött, hogy ez melléfordítás és a portugál *Deos* szót kezdte használni, amely pontos volt ugyan, de a japánok nem értették.

¹⁰⁷ Ebben a vádban volt némi igazság. Hidejosi ideje alatt Nagaszaki városát gyakorlatilag a jezsuiták irányították. A helyi lakosság többségében keresztény volt és a város japán vezetői a jezsuita szerzetesek befolyása alatt álltak. Utóbbiak nemcsak figyelemreméltó közigazgatási hatalmat gyakoroltak közvetve, hanem elvették a Makaóból érkező portugál hajók áruinak értékesítéséből származó haszon bizonyos szálalékát. Habár – hogy igazságosak legyünk a jezsuitákkal – el kell mondani, ezek a tranzakciók jelentették a bevételeik fő forrását, hogy fenntartsák és kiterjesszék a templomokat, papneveldéket és nyomdáikat.

hirtelen nemtetszését fejezte ki a külföldi hittérítőkkal szemben. Minden előzmény nélkül, 1587. július 25-én kiáltványt bocsátott ki.

1. *Japán a Kamik¹⁰⁸ országa, ezért az, hogy az atyák idejönnek, és ördögi törvényt hirdetnek, a legelítélendőbb és leggonoszabb cselekedet.*

2. *Az, hogy az atyák Japánba jönnek, saját hitükre térítik az embereket és e célból buddhista és sintoista templomokat rombolnak le, eddig sosem látott és sosem hallott dolog. Amikor a Tenka Ura hűbértokokat, városokat vagy jövedelmet ad valakinek, az tisztán átmeneti, és a címzettek kötelesek betartani a törvényeket, azok megsértése nélkül és Japán minden rendeletét; de hogy fel-lázítsák a [legalacsonyabb társadalmi osztályokat], az, hogy ilyen gaztetteket kövessenek el, az valami olyan, ami szigorú büntetést érdemel.*

3. *Amennyiben a Tenka Ura meg is engedte az atyáknak, hogy növeljék szektájukat, úgy, ahogyan azt a keresztények teszik, az mégis ellenkezik Japán törvényeivel, ahogyan azt előzőleg már kijelentettük. Mivel az ilyesmi elfogadhatatlan, határozottan azt akarjuk, hogy az atyák ne maradjanak tovább japán földön. Éppen ezért megparancsolom, hogy miután 20 napon belül elintézik ügyeiket, térjenek vissza saját országukba. Ha valaki ebben az időszakban ár-tana nekik, a bűnös megkapja méltó büntetését.*

4. *Az viszont, hogy a Nagy Hajó jön kereskedni, egészen más dolog, ennél-fogva [megengedem, hogy] a portugálok zavartalanul folytathassák tovább a kereskedelmet [Japánnal].*

5. *A továbbiakban pedig, nem csak a kereskedők, de bármely személy, aki Indiából érkezik, és nem kerül szembe a sintó törvényeivel, valamint a buddhista istennel, szabadonjöhet Japánba, és erről [szabad mozgásáról] kapjon megfelelő [írásos] felhatalmazást.*

[Kelt:] Tensó 15. évének, 6. hónapjának, 19. napján.¹⁰⁹

---

¹⁰⁸ Istenek.

¹⁰⁹ Az eredeti rendelet angol fordítását közli: Boxer, Charles Ralph: *The Christian Century in Japan (1549–1650)*. Cambridge University Press, London, 1951. 148.

Ezt a rendeletet – köszönhetően az ibériaiak kizárólagos kereskedelmi közvetítő szerepének a térségben – végül nem tartották be, de nagy nyugtalanságot keltett a katolikus táborban. A hittérítők ezek után sokkal körültekintőbben viselkedtek, így a vihar elcsendesült. 1593-ban azonban megérkeztek a ferencesek és az ellenségeskedés új erőre kapott.

GOMEZ PÉREZ DASMARIÑAS: LEVÉL II. FÜLÖP KIRÁLYNAK

Felség!

A levelekben, amiket Felségednek ezekkel a hajókkal küldök, számot adok a japán eseményekről és [azokkal kapcsolatos] meglátásaimról. Ebben a levélben megelégszem azzal, hogy elmondom, hogy amikor az apám választ küldött a második japán küldöttségnek, Fray Pedro Baptistával elküldött egy embert, Pedro Gonzalest, hogy kísérje el az atyákat és vigyázzon rájuk, továbbá parancsot adott neki, hogy tárgyaljon a királlyal,¹¹⁰ aki a kereskedelem és áruforgalom révén szerzett némi tudást erről a földről¹¹¹ és kapcsolatokat alakított ki néhány lakójával. [Gonzales] útra kelt, és a küldetést megfelelően teljesítette. A japán király pedig – vagy azért, mert szokatlanul jóindulatú ember, vagy az okból, mert titkos terveket szövöget – azt írja nekem levelében, hogy Felséged vegye kézhez levelét, amelyet Pedro Gonzales (...) vigyen magával Spanyolországba egy beszámolóval együtt mindarról, amit abban a királyságban tapasztalt. (...) Rámutat arra is, (...) ha nem juttatjuk el a leveleket [Felségedhez], (...) azt sértésnek veszi, és hadüzenetnek fogja tekinteni. Úgy vélem, kívánságait tiszteletben kell tartanunk, mivel ily módon senkit sem fog bántalom érni. Pedro Gonzalesnél van a levél [Hidejosi levele] és annak fordítása (...). Habár, ahogymondom, a küldönc [Pedro Gonzales] látszólag csak azért érkezik [Ön elé], hogy eleget tegyen a japán király kívánságainak (...), mégis ha Felséged kedvére lenne, meghallgathatná Pedro Gonzalest néhány különlegeségről, amit abban a királyságban tapasztalt. Mivel ő becsületes ember, körültekintő, egyenes, jó hírnévvel és kiváló képességekkel megáldott, és mert külön

---

¹¹⁰ Két dolog lehetséges: a spanyolok vagy nem voltak tisztában a japán méltóságokkal, vagy a könnyebb érthetőség okán nem kívánták bonyolítani jelentéseiket a méltósági címek magyarázatával. Ennél fogva Dasmariñas „egyszerűen” királynak titulálta Tojotomi Hidejosit, Japán tényleges politikai urát.

¹¹¹ Dasmariñas itt a Fülöp-szigetekre céloz.

költségeket és feladatot is vállalt magára ezeken az utakon, kérem [Felségedet] értékelje őt, mert kiérdemelte azt annak a ragaszkodásnak, jó szándéknak és gondoskodásnak jegyében, amiről ő Felséged szolgálatában, [Felséged] parancsai szerint bizonyosságot tett. Isten óvja meg Felséged sok értékes évig.

Manila, 1594. június 22.¹¹²

TOJOTOMI HIDEJOSI UDVARÁBAN: FRAY JERÓNIMO DE JESUS

A ferences rendi Jerónimo de Jesus atya, Xavéri munkájának folytatását tűzve ki célul maga elé, Kiotóba hajózott, ahol missziós tevékenységet vállalt. Így szól tapasztalatairól 1595. február 10-én íródott jegyzeteiben:

Megérkeztünk mi, a három testvér¹¹³ Japánba, ahol a császár nagy örömmel fogadott bennünket. (...)

Amikor a császár vacsorát adott számunkra a palotájában, állt ott egy ki-látó, ahonnan láttuk az embereket, amint egy új várost építenek, amelynek neve Fuxime, s amely két lenguas távolságra fekszik Meakótól. Az igazat meg-vallva úgy hiszem, hogy ennek a városnak több mint 50 000 lakosa lehet; mindannyian harcosok,¹¹⁴ akik ellenvetés nélkül szolgálnak, s ha kell, oda mennek, ahová csak vezénylik őket. (...)

A király pedig rendelkezésünkre bocsátott egy jó fekvésű helyet Meakóban, ahol rendházat létesíthetünk. Igaz, szegényes és nem valami tágas, de a kertje kiváló. Rendelt mellénk [japán] keresztényeket és pogányokat is, először 100 embert, azután még egy tucatnyit, (...) hogy segédkezzenek nekünk az építési munkálatokban. (...)

Magasztos miséket és hajnali imádságokat tartunk, amelyekre rengeteg [ja-pán] keresztény is felkel, és eljön a mi templomunkba, és vagy a templomban töltik együtt az éjjelt, vagy a saját házaikban imádkoznak. A pogányok pedig – hallgatva éneklésünket és azt, ahogy naponta az Urat dicsőítjük – tudván azt,

---

¹¹² Luis Pérez Dasmariñas: *Letters to Felipe II*. <http://www.filipiniana.net/publication/letters-from-luis-perez-dasmarinas-to-felipe-ii/12791881574456> (2013. 01. 25.).

¹¹³ Értsd: hittestvérek.

¹¹⁴ Vagyis szamurájok.

hogy uralkodójuk járadékot kíván biztosítana számunkra, de mi a felajánlott ezüstöt nem kívánjuk elfogadni, megrettenve kérdezzetik: „Miféle emberek ezek?”¹¹⁵

A NAGASZAKI KERESZTÉNYELLENES ÍTÉLET (1597)

Tíz évvel a kereszténykiltó határozatot követően a katolikusoknak egy még súlyosabb válsággal kellett szembesülniük Japánban. 1596. augusztus 27-én egy Manilából Acapulcoba tartó spanyol vitorlás, a San Felipe hajótörést szenvedett Sikoku partjainál. Az ezüstöt és aranyat szállító hajó értékes rakományát a helyi vezetők kimentették, és elkobozták. A spanyolok Hidejosihoz fordultak sérelmeik orvoslásáért. Ügyüket illetően bizakodóak voltak, annál is inkább, hiszen Hidejosi nem sokkal az incidens előtt kapta meg a „Japán jezsuita püspöke” megítélt címet, és úgy tűnt, mindenben elégedett a keresztényekkel. A San Felipe kapitánya azonban végzetes hibát követett el: Fülöp király erős hatalmával dicsekedett és nyíltan beismerte, hogy a spanyol tengerentúli birodalom a spanyol hittérítő szerzetesek úttörő tevékenységére lett alapozva.¹¹⁶

Hidejosi haragra gerjelt. Számos ember volt a környezetében, a buddhista papokat is beleértve, akik figyelmeztették őt, hogy a külföldi papok az idegen invázió előfutárai. Ezt látszott alátámasztani az a tény, hogy az 1593-ban a Fülöp-szigetéről Japánba érkező ferencesek egyszerűen figyelmen kívül hagyták Hidejosi rendeletét, és nyíltan hirdették az evangéliumot, sőt két konventet és kórházat is alapítottak.¹¹⁷ Hidejosi számára úgy tűnt, hogy a figyelmeztetések beigazolódnak. Letartóztatott néhány, a ferencesek által megtérített személyt, és 1597. február 5-én halálra ítélte 26 keresztényt, köztük hat spanyol származású ferences szerzetest, három japán jezsuitát és tizenhét japánt, akik a ferenceseket segítették különböző szolgálatokkal.

---

¹¹⁵ *En la Corte de Hideyosi Toyotomi* por Emilio Sola <http://www.archivodelafrontera.com/wp-content/uploads/2011/07/A-PAC02-hidevoshi.pdf> (2012. 09.03.).

¹¹⁶ 1587-re már mintegy 250 000 hívőt számláló katolikus közösség élt Japánban. 1597-re pedig számuk már 300 000 fölé nőtt. Központjuk Nagaszaki volt.

¹¹⁷ *Szentek élete*, 109.

Tudomásunkra jutott, hogy az alábbi emberek érkeztek Luzonból¹¹⁸ követi minőségben, és Meakó¹¹⁹ városában maradtak hirdetve a kereszténység törvényét, amit a legnagyobb szigorral megtiltottam az elmúlt években. Megparancsolom ezért, hogy ezek elítéltessenek, együtt azokkal a japánokkal, akik követték az ő törvényüket. Így tehát ezt a huszonhatot feszítsék keresztre Nagaszakiban.

Továbbá ismételten megtiltom törvényük hirdetését a jövőben, származzanak azok bárkitől.

Továbbá megparancsolom a következő végrehajtását: ha valaki arra vete-medne, hogy megsértse ezt a parancsot, fenyítessék meg egész nemzetségével.

[Kelt:] Kejcsó 1. évében, a 11. Hold, 10. napján.¹²⁰

A jezsuita Fray Juan de Santa María 1601. évi művében közli először spanyol nyelven a mártíromságot szenvedettek névsorát:

- Paulo Suzuki, kórházigondnok, származik Oariból, a fráterek prédikátor-tolmácsa.
- Gábrriel del Reino Isceből, a fráterek neveltje, 19 éves.
- Juan Kizuja, származik Meakóból, a fráterek szomszédja és bizalmasa.
- Tóme Ixe Danki, a fráterek tolmácsa, meakói szomszédja.
- Francisco Ciudadano de Meaco, a fráterek orvosa és tolmácsa.
- Tóme Cosaqui, megtért, aki segédkezett a frátereknek a miséknél, 15 éves, Miguel Cosaqui fia.
- Joaquin Saquier, származik Oszakából, a fráterek szakácsa.
- Ventura, származik Meakóból, aki hitét megtagadta, azután kibékült a Szent Egyházzal.¹²¹
- León Carazuma, származik Oariból, a fráterek főtolmácsa.
- Matias, származik Meakóból.

---

¹¹⁸ Fülöp-szigetek.

¹¹⁹ Kiotó.

¹²⁰ Az ítélet spanyol eredetijét közli: Marín, Fermín: El Japón Tokugawa. *Cudernos Historia*, 16. 2001/250. 15.

¹²¹ Az eredeti spanyol szöveg itt a nagybetűs „Iglesia” szót használja, amely a spanyol nyelvben a katolikus egyházat jelenti.

- *Fray Francisco de San Miguel*,¹²² laikus fráter, származik Parillából, Palencia egyházmegyéből.
- *Fray Francisco Blanco*,¹²³ lelkész és prédikátor, Condado de Monterreyből, a galíciai Orense egyházmegyéből, 26 éves.
- *Fray Gonzalo García*,¹²⁴ laikus fráter, származik Bazaynból, Kelet-Indiából, egy Portugés nevű férfi és egy ugyancsak Indiából való asszony fia.
- *Fray Felipe de Jesus vagy de las Casas*,¹²⁵ kórista [akolitus] származik Mexikóból, spanyol szülők fia.
- *Fray Martin de la Ascensión*, más néven *de Aguirre*,¹²⁶ Lelkész¹²⁷ és prédikátor. Teológiai lektor, származik Vergarából, Guipúzcoa tartományból.
- *Fray Pedro Babtista*,¹²⁸ lelkész és prédikátor. Komisszárius, származik San Sebastiánból, Ávila egyházmegyéből.
- *Antonio*, megtért, származik Nagaszakiból, aki segíti a miséken a szent komisszáriust, 13 éves, egy kínai apa és egy japán anya fia.
- *Luis*, megtért, *Mártires de León* és *Paulo Ibariqui unokaöccse*, származik Oariból, 12 éves.
- *Paulo Ibariqui*, Oariból, meakói lakótárs.
- *Juan de Goto*,¹²⁹ származik a Goto-szigetéről, a Jézus Társaság papjainak neveltje, 19 éves.
- *Paulo Michi*,¹³⁰ a Jézus Társaság testvére¹³¹ és prédikátora, japán nemzetiségű.

---

¹²² San Michelei Ferenc (spanyol ferences).

¹²³ Blanco Ferenc (spanyol ferences).

¹²⁴ García González (spanyol ferences).

¹²⁵ De Las Casas Fülöp (spanyol ferences).

¹²⁶ Aguirrei Márton (spanyol ferences).

¹²⁷ Az eredeti spanyol szövegben a „Lelkész” szót nagybetűvel írták. Ennek megfelelően ezt követi a magyar fordítás is. Ez minden bizonnyal az atya magasabb minőségére utal a többi fráterrel szemben. Jelentése ennek megfelelően talán „Főlelkész” vagy „Főpap”, de az is lehet, hogy egyszerű helyesírási hibáról van szó, habár, véleményem szerint, ez utóbbi valószínűsége igen csekély, hiszen tudjuk, hogy Aguirrei Márton azon három pap egyike volt, akit fel is szenteltek.

¹²⁸ Blázquez Péter Battista (spanyol ferences).

¹²⁹ Gotói Szoan János (japán jezsuita).

¹³⁰ Miki Pál (japán jezsuita). Japán leghíresebb szónoka, aki még a kereszten is hirdetett. Az egész vértanúcsoportot róla szokás elnevezni. Miki Szent Pál és társai lettek a Távols-Kelet első kanonizált szentjei 1862-ben.

¹³¹ Minden bizonnyal úgy érti, hogy a Társaság tagja.

- *Diego Quizay*,¹³² *oszakai lakos, a Társaság utolsóként befogadott tagja, a Mártírok Napján fogadtak be.*
- *Miguel Cozaqui*, *a 15 éves Tomé apja, szintén keresztre feszítve.*
- *Pedro Suquexiero*, *mivel elkísérte a szenteket, az örök láncra verték őt és megfeszítették velük együtt.*
- *Cosme Taquia*, *származik Oari Királyságból, meakói lakos, segédletet vállalt a fráterek által vezetett szegények kórházában.*
- *Francisco Carpintero*, *aki Pedro Suquexiróval tartott, elkísérve a szenteket Meakóból, láncra verve és megfeszítette velük együtt.*¹³³

Miután döntést hoztak a perbe fogottak felett, mindegyiküket megcsonkították, és hármásával kocsira kötözve körbehurcolták őket Meakón, majd útnak indították Nagaszakiba, ahol a halálos ítéletet végre kellett hajtani rajtuk. Az út egy hónapig tartott, amelynek nagy részét gyalog kellett megtenniük. A politikai kormányzat szándéka az volt, hogy a menet elrettentse a japán keresztényeket hitük gyakorlásától.¹³⁴ Az út végén, Nagaszakiban keresztre feszítették a huszonhat elítéltet, akik a *Te Deum* című zsoltárt énekelve viselték szenvedésüket. Életüket végül két-két szamuráj lándzsákkal oltotta ki.¹³⁵

Annak, hogy a keresztényellenes politika és a hittérítők letartóztatása nem folytatódott tovább egyetlen oka volt: 1598-ban meghalt Tojotomi Hidejosi, és a megváltozott politikai helyzetben a hatalomra törő daimjóknak, nagyhatalmi terveik véghezviteléhez szükségük volt az európaiakra.

Főképp egyikük ismerte fel az ibériaiakban rejlő lehetőségeket: Tokugava Iejaszu.

---

¹³² Kisai Jakab (Japán jezsuita).

¹³³ Fray Juan de Santa María: *Relación del Martirio de seis Padres Descalços Franciscos, tres hermanos de la Compañía de Jesus diecisiete Japones Christianos padecieron en Japon*. Madrid. 1601. In: Marín, 15–16.

¹³⁴ Ám jelentősen elszámították magukat. A későbbiekben ennek éppen ellenkezője következett be: a keresztény közösségeket még inkább megerősítette az eset.

¹³⁵ *Szentek élete*, 110.

Korképek Japánról II.

BERNARDO ÁVILA GIRÓN ÉS LUIS DE GUZMAN

Akadtak olyan európaiak is, akik nem fukarkodtak a negatív jelzőkkel, amikor írásaikban a japánok jelleméről szóltak. Ékes bizonyítéka ennek a kereskedő Bernardo Ávila Girón, aki a 16. század végén keletkezett *Relación del Reino de Nipon (Beszámoló a Japán Királyságról)* című munkájában többek között a következőket írja:

Habár nagyon szegények, mégis nagyon büszkék és arrogánsak, heves természetűek és céltudatosak. A mi Istenünk megkimélt minket az ő hirtelen hevességüktől, amely, ha bátran állunk elébe, könnyen erejét veszíti, ellenben ha meghagyjuk őket ellenszegülésükben, mindezen [még inkább] felbuzdulnak. Nagyon hálátlan népség; megkaparintva a hasznukat máris elfeledkeznek arról és még többet várnak. Általában ők a legkegyetlenebbek és legembertelenebbek, rendszerint kapzsiak és fősvények. Ezek az emberek minden cselekedetüket búskomoran végzik, igazságtalanok, rendkívül kiszámíthatatlanok és ingatagok.¹³⁶

Más részekben viszont, ahol a japán szokásokról és mindennapokról ír, szavai elismerőek, ez a látszólagos ellentmondás pedig alátámasztja azt, hogy beszámolóiban Girón objektivitásra törekedett.

A japán emberek nagyon fessek, külsejükben igen tiszták és jól öltözöttek. Rendkívül rendszeretők mind öltözködésükben, mind pedig étkezési szokásaikban. Mindent megtesznek, hogy kérkedhessenek, teszik ezt azért is, mert ebben az országban kevés jó év juthat egy embernek, így hóbortjuk nem jár különösebb következményekkel. Azóta, hogy a Taikó-Szama [Tojotomi Hidejosi] lecsendesítette és megerősítette ezt a királyságot, amely [stabilizációs folyamat] huszonnégy esztendejébe került, [az ország immár] sokkal civilizáltabb képet mutat, mint korábban, és nem létezik annyi Kinából és Manilából érkező selyem, ami elég lenne a japánoknak. Hosszú ruhákban járnak, dolgaik nagyon változatosak és ők azok a Föld népei közül, akiknél nem létezik, hogy

---

¹³⁶ A forrást közli: Takizava (I.), 33.

bármiben is állandót vagy öröklétűt lássanak. Ruhatáruk igen változatos színekből áll és igen gazdag. Pamutból és selyemből vannak, amely [anyagokra] minden évben háromezer és háromezer-ötszáz között költenek ebben a királyságban, de alkalmanként még ennél is többet. Férfiak és nők, mindenki vidám színekkel megfestett kimonóban¹³⁷ jár; fiatal lányok, hajadonok és a férjezetek, legyenek [ez utóbbiak] akár ötvenedik életévükben is.¹³⁸

Girón írásaiban érdekes részletekkel szolgál a japán nőkről is:

A nők fehérek¹³⁹ és rendszerint jó megjelenésűek, sokan nagyon szépek és bájosak. A férjezetek feketére festik a fogukat egy bizonyos fának a kérgével, és így járnak. A hajadonok és az özvegyek viszont nincsenek kifestve. [A japán nők között] nem található világos szemű, sem pedig szőke hajú, sem olyan, aki elütne a többitől.¹⁴⁰

Szintúgy számos ismeret birtokába jutunk Girón jóvoltából a japán ünnepekről:

Rengeteg ünnepük van, amelyek között van egy elég gyakori: a buddhista templomok futása. Mindegyik pogány ünnepük közül azonban a fő ünnepük a Sógatszú; tizenöt napig tart és ez nem más, mint az újesztendő ünnepe. A februári újhold első napjával veszi kezdetét és egészen holdtőlétig tart, s ez olyan kiemelkedő ünnepségsorozat, hogy még a keresztények is megünneplik. Éppen ezért Don Luis Cerquerira püspök nagy bölcsességgel megparancsolta, hogy azon a napon rendeztessék meg a Mi Védelmeső Asszonyunk ünnepe. Vannak még más ünnepeik is, amiket nagy ceremónia közepette tartanak meg; ilyen a tositori, vagy egy másik, a higan, valamint a hetedik holdtőltekor, ami augusztusra esik, megülik a bon ünnepét, ami kilenc napon keresztül tart, s amely nem más, mint a halottaik emlékünnepe. Ezen a napon ételt kínálnak fel az elhunyt rokonaik lelkének, főtt rizst és más dolgokat, valamint bort rakva az ajtó elé és az oltárok fölé, ami minden pogánynál [annak házában] megtalálható.¹⁴¹

---

¹³⁷ Kötösszerű japán nemzeti viselet, amely szabásában – kiterítve – egy „T” betűt formál.

¹³⁸ A forrást közli: Takizava (I.), 40.

¹³⁹ Úgy érti, fehérre festik az arcukat.

¹⁴⁰ A forrást közli: Takizava (II.), 55.

¹⁴¹ *Relación del Reino de Nippon por Bernardino de Ávila Girón.* Archivo Ibero-Americano, Shilling, Doroteo – de Lejarza. Fidel. (1943) 264.

1601-ben a jezsuita Luis de Guzman jeles elődje, Xavéri Ferenc atya véleményét erősíti meg. Guzmannak – aki nagy lelkesedéssel vizsgálta a japán kultúrát – „A Jézus Társaság Atyái által végrehajtott missziók története” című művében ezt olvashatjuk:

A japánok nyelve nagyon méltóságteljes és gazdag. Nagyon sok dologban előnyösebb a használata, mint a görög és a latin: gazdagságára jellemző, hogy több szavuk is van egyazon dologra. (...)

A japánok oly nagyra tartják a becsületet (...), hogy iszonyodnak a lopástól és a szerencsejátéktól, és a becsület megőrzése érdekében az utódok (...) engedelmeskednek szüleiknek, a szolgák és a vazallusok pedig uraiknak; őrzik hitüket, és betartják a barátaiknak adott szavaikat, egymással szemben pedig figyelmesek és udvariasak.¹⁴²

RÖVID RÉSZLET FRANCISCO PASIO TOLLÁBÓL: TOKUGAVA IEJASZU

Tojotomi Hidejosi halálát követően az ún. „öt öreg” tanácsa irányította a japán politikát. Köztük is az első számú Tojotomi legerősebb hűbérese, Tokugava Iejaszu volt. 1598-ban a jezsuita Francisco Pasio a következőket írja róla:

[Tokugava Iejaszu] feudális nagyr, aki nyolc hatalmas földbirtokkal bír az ország Kantónak nevezett részén. Ő Japán legbefolyásosabb ura, aki bátran kiáll a csatamezőre is. Nemes ember, aki élvezi népe maximális bizalmát.¹⁴³

ANTONIO DE MORGÁ: TOKUGAVA IEJASZU

1600. október 21-én a Minó tartománybeli Szekigaharánál vívták meg a japán történelem leghíresebb csatáját. Tokugava Iejaszu döntő győzelmet aratott az ellene szövetséző Isida Micunari és szövetségesei felett. A szekigaharai

---

¹⁴² Luis de Guzman: *Historia de las Misiones que han hecho Religiosos de la Compañía de Jesús*. Alcalá, 1601. 392. Biblioteca Nacional de España. Impreso. R-33058.

¹⁴³ *Informe Anual de Francisco Pasio sobre Japón (1598)* por Matszuda Kiicsi. A forrást közli: Takizava, Oszami: *El conocimiento que sobre el Japón tenían los europeos en los siglos XVI y XVII (II): Japón lugar de evangelización*. Cauriencia Yol. V. Universidad de Salamanca, 2010. 51.

ütközettel a majd másfél évszázadon keresztül tartó polgárháborúk kora¹⁴⁴ örökre a múltba vészett.

A történesek kiváló spanyol kommentátora Antonio de Morga Sánchez Gary (1559–1636) spanyol ügyvéd és gyarmati tisztviselő. Élete folyamán tevékenykedett Új-Spanyolországban, Peruban és a Fülöp-szigeteken. 1593-ban érkezett Manilába, s csak tíz év elteltével, 1603-ban hagyta el végleg a térséget. Visszatért Új-Spanyolországba. 1609-ben könyvet publikált *Sucesos de las Islas Filipinas (A Fülöp-szigeteken történt események)* címmel, amely az egyik legfontosabb mű a spanyolok korai gyarmatosításáról a Fülöp-szigeteken. E mű számos hasznos információval bír Japánról és a szigetországban zajló 17. század eleji eseményekről:

Ez után következett, hogy a Taikó-Szama megbetegedett Miakóban egy súlyos kórtól, amibe bele is halt, de maradt még lehetősége intézkedni a végakaratára felől és az ország kormányzásáról, arról, hogy a birodalom fennmaradjon az egyetlen fiának személye által, aki ekkor tízéves volt. (...)

Összegyűlve mindkét sereg (a „négy öreg” hadserege és Iejaszu hadai) hatalmas csatában csapott össze a hatalomért; (...) amelyeknek a kimenetele kérdéses volt, egészen addig, mígnem a „öregek” és a Jejaszundo¹⁴⁵ rengeteg embere megütöközött a mezőn. Azonnal érződött [Iejaszu] előnye, amely végül győzelemre segítette, halált bocsátva megannyi közemberre és nemesre. Azok, akik túléltek [a csatát] (nagyon kevésnek sikerült csak elszöknie), mind Iejaszu kezére jutottak, köztük a „négy öreg” is.¹⁴⁶

ANTONIO DE MORGA: LEVÉL III. FÜLÖPNEK

Azok közül a hajók közül, amelyek ebben az évben indultak a szigetekről Új-Spanyolországba, a zászlóshajó és még egy másik 4 hónapnyi viharos hajózás után futottak be ezekre a szigetekre; az áru, amit szállítottak, megsérült ennek a birodalomnak a veszteségére és szomorúságára. A zászlóshajó parancsnoka, Don Lope de Ulloa, a Conde de Monterrey rokona tapasztalt, bá-

---

¹⁴⁴ Momojama-korszak.

¹⁴⁵ Tokugava Iejaszu.

¹⁴⁶ Icsikava, Shinicsi: *Los galeones de Manila y los gobernantes japoneses del Siglo XVII*. 5.6. http://www.waseda.jp/prj-med_inst/bulletin/bull102/02_04ich.pdf (utolsó letöltés ideje: 2012. 05. 01)

tor lovag, úgy gondolta Xaponban [Japánban] megjavíthatja a hajóját, és ha készen van, onnan folytathatja az útját. Ezért egy kikötő keresésére indult a királyságban, Toca tartományban, közel ahhoz a helyhez, ahol a 96-os évben a San Felipe gálya megérkezett. A lakók biztosították arról, hogy biztonságban van és megadtak neki mindent, ami a kikötéshez szükséges volt; de mikor beért a kikötőbe, Dajfusama kormányzó harcos emberekkel várta – lovasokkal, muskétásokkal és íjászokkal. Miután a hajón lévő embereket is biztosították a biztonságról és miután 6 spanyolt Kiotóba küldtek egy ajándékkal Dajfusamának, ahogyan az ország szokásai megkívánták, elfogott néhány vallásos és más spanyolt, akik megkockáztatták, hogy kimenekülnek a hajóról. Ezután hatalmas erőfeszítéseket tett arra, hogy megakadályozza a kikötőbe való belépést, és hogy elfoglalja a hajót minden rakományával együtt. Látván a csalást és erőszakot, amit elkövettek, szükségessé vált a spanyolok számára, hogy megvédjék magukat, és hogy kijussanak a kikötőből harcolva veszteségekkel mindkét oldalon és nagy nehézségek árán; és így Isten kegyelmének köszönhetően jöttek erre a szigetre. Amikor a japánok látták, hogy megfosztják őket a zsákmányuktól, amit kétségtelenül már magukénak érezték, nem tudjuk, hogy milyen döntés született azokat tekintve, akik a szárazföldön maradtak, és mindenekfelett azt sem, hogy Dajfusama mit tett. Csupán annyi látszik, hogy mindennemű barátság ezekkel a hitetlenekkel veszélyes, és hogy legalább a vallásosak, akik beavatkoznak ebbe, és bizonyosnak tekintik, megengedik maguknak, hogy könnyen becsapja őket a buzgó vágyuk, hogy belépjenek ezekre a földekre, amit a hitetlenek megtérítésének heve és buzgalma okoz. Így előremozdítanak néhány dolgot és biztosabbak bennük, mint ami kívánatos. Szükségszerűnek tűnt a város elnökének hiánya és a két hajó érkezése miatt beszámolókat adnom Felsőgednek, hogy mit lehet tudni ezekről a dolgokról, egy portugál–indiai útvonalon közlekedő hajón, ami innen indul Goába. Ebben csakis az befolyásolt, hogy Felsőged szolgálatában állok és az, hogy tájékoztassam Felsőgedet, hogy mi zajlik ezekben a távoli régiókban minden szempontból. Könyörgöm Felsőgednek, hogy bocsássa meg arcátlanságomat, és imádkozom az Urunkhoz, hogy vigyázzon Felsőgedre sok évig.

Manila, 1602. december 1.¹⁴⁷

---

¹⁴⁷ Antonio de Morga: *Letter to Felipe III*. <http://www.filipiniana.net/publication/letter-from-morga-to-felipe-iii/12791881576024/1/0> (2013. 01. 25.).

1603-ban Tokugava Iejaszu sóguni címet kapott az udvartól és létrehozta az Edo-sógunátust.¹⁴⁸ Elkezdte kiépíteni azt az államrendet, amely közel 250 éven keresztül fennmaradt,¹⁴⁹ biztosítva Japánnak az egyenletes belső fejlődést.

A SPANYOL- ÉS KERESZTÉNYELLENEK POLITIKA OKAI – RODRIGO DE VIVERO (I.)

A Tokugavák kormányzatát¹⁵⁰ az 1600-as évek első évtizedeiben határozott külpolitikai célok vezérelték. Egyfelől meg kívánták szüntetni az országra nehezedő és fölöslegessé váló európai hatást, másfelől a Kínával való kapcsolatok valamilyen formájú megteremtésére törekedtek.¹⁵¹ A „déli barbárok” jelentette kötöttség lerázása azonban nem ment egyik napról a másikra. Tokugava Iejaszunak eleinte szüksége volt az európaiak, elsősorban a spanyolok és a portugálok¹⁵² segítségére. Ennek érdekében visszatért Oda Nobunaga kereszténységet pártoló politikájához, és engedélyezte az európai hittérítők tevékenységét Japánban, természetesen diplomáciai és katonai ellenszolgáltatások fejében.¹⁵³ E lehetőségek láttán a spanyolok nem késlekedtek sokáig, s azonnal hozzáláttak a helyzet kiaknázásához.

1609-ben a spanyol San Francisco gálya hajótörést szenvedett Japán partjainál, fedélzetén a spanyol tartományi tisztviselővel, Rodrigo de Vivero y Velascóval. Sikeres megmenekülése után Vivero Japánban maradt, mint III. Fülöp hivatalos szigetországi követe és számos diplomáciai kapcsolatot alakított ki a sógunátussal. Fontos megjegyezni, először fordult elő, hogy egy ilyen magas rangú spanyol tisztviselő, mint Vivero

---

¹⁴⁸ Edo a mai Tokió régi neve. Ezt a várost jelölte ki Iejaszu az ország fővárosának.

¹⁴⁹ A világtörténelemben egyedülálló, hogy egy országban 250 éven keresztül béke honoljon.

¹⁵⁰ A japán történelemben gyakran használt neve: *Edo-bakufu*.

¹⁵¹ A 17. század első felére esett egy olyan nemzetközi status quo kialakítása is, amely megfelelt a japán világkép középpontjába kerülő *sinkoku sziszó* tételének, és fenn tudott maradni a hagyományos kelet-ázsiai világrend 19. századi felbomlásáig. A „*sinkoku sziszó*” tétele szerint Japán az *istenek országa*, és egyedül hivatott uralkodni az egész Távol-Kelet és a csendes-óceáni térség felett.

¹⁵² A 17. század első felében már más európai országok – angolok és a hollandok – hajói is eljutottak Japán partjaihoz és kereskedelmi kapcsolatokat létesítettek az *Edo-bakufu*val.

¹⁵³ Marín, 8.

személyesen is találkozott Hidejosival és annak fiával, a második Tokugava sógunnal, Hidetadával. A diplomata utazásainak részleteit és a bakufuval folytatott megbeszéléseit az általa írt beszámolók kiválóan megőrizték számunkra:

A kikötések, valamint a feltételek, amelyeket [személyem] Don Rodrigo kért a császártól¹⁵⁴ [a következők]:

Válaszolva a császár azon kérésére, amelyben ötven bányászt kért [uralkodómtól], a következőket mondom: [felséges királyom, III. Fülöp] megbízott engem, hogy tárgyaljak és javaslatot tegyek erről a császárnak és Új-Spanyolország alkirályának, ám ennek teljesüléséhez a felséges császárnak – mindazért, hogy elősegítsük a még biztosabb eredményt – engedélyeznie kell számunkra a következő dolgokat:

A bányák felét adja a bányászoknak, hogy dolgozzanak és hasznot termeljenek.¹⁵⁵ A másik felét ossza két egyenlő részre: egyik rész legyen uralkodómé, Fülöp királyé, a másik pedig a felséges császáré. Továbbá engedje meg uramnak, a királynak, hogy Japánban saját hivatalnokokat állomásoztathasson, akik tarthassanak maguk mellett papokat, bármely rendből, birtokolhassanak mind állami építésű, mind katolikus építésű templomokat, annak okából, hogy megtarthassák vallási szertartásaikat. (...)

Továbbá, úgy gondolom, kifejtettem már, hogy Ő Császári Felsége és az én uram, Fülöp király között lévő barátság tartós és igaz barátság két uralkodó között, ígéreteinkhez híven [ügyeljünk hát, hogy] e kötelék meg ne szakadjon, hiszen az ellenségek nem férnek meg egy házban. Így felséged részéről úgy lenne illendő, hogy [ügyünk] szolgálatában megparancsolja a hollandoknak, távozzanak azonnal a [japán] királyságból, mert másképpen sem királyom, sem az ő hadihajói nem élvezhetik a biztonságot és a védelmet Japánban.

(...) Másrészről azt kértem még [felségedtől], amennyiben befutnának vagy csak érkezési szándékukat jeleznék az én uram Fülöp király gályái, bocsásson rendelkezésükre egy biztonságos kikötőt és egy [japán] védnököt, a célból, hogy a hajókat senki se háborgathassa, nekik kárt ne

---

¹⁵⁴ Természetesen a sógunra gondol, akit császárnak nevez.

¹⁵⁵ Úgy érti, a bányászok motivációja a munkához a jó haszon reménye lesz.

okozhassanak, és ne akadályozhassák őket a kereskedelem lebonyolításában. Mindenekelőtt segítse és védelmezze [hajóinkat] úgy, mintha azok igazából az Ön felséges személyének hajói és gályái lennének.

Megállapodásunk harmadik részében kifejtettem, hogy uram, Fülöp király hajókat kíván építtetni, amelyeket azután Malakkába vagy Manilába irányíthat. Segítse őt ebben a munkában egy felszerelés-, élelmiszer- és lőszerbázis felállításával, valamint lássa el felséged hivatalos engedélyével ezt a gyárat. Biztosítson élelmiszert, felszerelést, köteleket, horgonyt és municiót a [gyártandó] hajók számára, amelyek aztán kifuthatnak Új-Spanyolország felé. Királyságaink közös hasznára pedig állítson fel kereskedelmi ügynökséget vagy [nevezzen ki] ügynököket és [engedélyezze], hogy a célok érdekében uram, Fülöp király szintű megtehesse [ugyanezt].

Továbbá [tegye lehetővé], hogy az ő [Fülöp király] hivatalnokai tarthassanak maguknak papokat, akik misét celebrálnak számukra és legyenek katolikus templomaik, annak okából, hogy megtarthassák vallási szertartásaikat.

És emlékezetem szerint azt a kérést is megfogalmaztam, hogy minden alkalommal, amikor felséges királyom elküldi kapitányát vagy követét [Japánba], fogadják őt a királyság minden részében, biztosítsanak számára megfelelő szálláshelyet, mint annak a személynek, aki egy hatalmas király nevében érkezett Japánba. Sz ez a személy éppen úgy [mint az előzőekben említett hivatalnokok] hozhasson magával papokat, akik misét celebrálnak számára és birtokolhasson állami templomokat e célra. És biztosítson elsőbbséget bármely spanyol ember számára és büntesse meg azokat, akik bármilyen bünt elkövetnek ellenük.¹⁵⁶

A SPANYOL- ÉS KERESZTÉNYELLENES POLITIKA KIBONTAKOZÁSA – RODRIGO DE VIVERO (II.)

A legjelentősebb változást Iejaszu külpolitikájában a protestáns hollandok feltűnése jelentette. Mindaddig ugyanis a Tokugava-kormányzat-

---

¹⁵⁶ *Negociaciones con un secretario de Ieyasu. In: „Rodrigo de Vivero en La Corte de los Tokugawa”* por Emilio Sola. <http://www.archivodelafrontera.com/wp-content/uploads/2011/07/A-PAC04-vivero.pdf> (2012. 09. 03.).

nak – a sógunátusra nehezedő gazdasági-kereskedelmi kényszer miatt – semmilyen lehetősége nem akadt, hogy felszámolhassa a spanyol és portugál függőséget. 1605-től kezdődően azonban a hollandok aktív kalózkodást folytattak a Csendes-óceán térségében, és a legmodernebb ágyúkkal felszerelt, gyors hadihajóiknak köszönhetően győzelmet győzelemre halmoztak az ibériaiak felett.

Amennyiben még mélyebbre ásunk a protestánsok tevékenységében, kiderül, hogy a drasztikus változást Iejaszu politikai gondolkodásában az a William Adams nevű angol tengerésztiszt generálta, aki egy holland hajó, a *Liefde* fedélzetén érkezett Nippon földjére, valamikor a 17. század első évtizedében. Adams kivételes pályát befutva – egyetlen európai-ként a tárgyalat korszakban – az igen előkelő *hatamoto* (zászlós) rangjáig jutott a szamuráj-hierarchiában.¹⁵⁷ Az angol kormányos, aki származását tekintve maga is kibékíthetetlen ellenségességgel tekintett a spanyolokra és a portugálokra, amint lehetősége nyílt rá, tájékoztatta a sógunt az európai politika utóbbi száz évben végbement változásairól és ezzel a tétivel totálisan átrajzolta Iejaszu addigi világképét. Feltárta előtte az 1529-es zaragozai megállapodás részleteit is: azt a tényt, hogy országát mint gyarmatosítandó övezetet a pápa az ibériaiaknak adta.

A spanyolok eközben egyre féltékenyebben figyelték a hollandok növekvő tekintélyét és közben hibát hibára halmoztak: ostoba követelőzésekbe és fenyegetőzésekbe fogtak.

Elsőként: kérem önt becsülje és óvja a keresztény papokat minden rendeletében, amely törvényerőre emelkedik Japánban, és parancsolja meg, hogy hagyják papjainkat szabadon tevékenykedni házaikban, templomaikban. Senki őket meg ne sérthesse, mert a mi urunk, Fülöp király szemeit állandóan papjaira, mint Isten minisztereire veti, s így felségednek is még inkább figyelmet kellene fordítania ezekre az ügyekre. Ezt tanácsolom önnek elsőként és legfőképpen.

Másodízben: kérem önt, hogy óvja és mozdítsa előre a barátságot, amit uralkodónk, Fülöp király ajánl, annál is inkább, mert ő a legmagasztosabb uralkodó a királyi herceggel az oldalán ezen a világon. Senkivel sem lehet őt összevetni, ő a legnagyobb monarcha, a legkegyelme-

---

¹⁵⁷ William Adamsnek a japán politikában betöltött szerepéről lásd: Berend Nóra: Egy európai Japánban. William Adams és a „sógun”. *Sic Itur Ad Astra*, 1989/4–5.

sebb és leghatalmasabb mindenben, (...) még akkor is, ha oly' távoli és innen messze eső helyén a Földnek (...).

Harmadszorra: (...) megőrizvén a mi urunk, Fülöp király barátságát, azzal tartozik felséges személyének, hogy nem tűri meg sem urunk [közvetlen] ellenségeit, sem azokat, akik [bármily módon] szembehelyezkednek az ő koronájával: úgy, mint a hollandok, akik az ön királyságában jelen idő szerint is tartózkodnak. Ennél fogva kérem öntől, adja parancsba a hollandok kiűzését, mert ennek elmaradása összeegyeztethetetlen lenne királyom barátságával. Mivel ezek az emberek rossz szándékúak és alantas származásúak, [úgy vélem] ez éppen elegendő ok arra, hogy ne léphessenek egyezsége az ön magasságos személyével és ne legyen nekik se oltalmuk, se menedékük az ön földjein, királyságaiban és tartományaiban.¹⁵⁸

A Tokugava-kormányzat ezt követően még bizalmatlanabb lett a katolikusokkal szemben, s amikor Iejaszu előtt végleg világossá vált, hogy már a közvetlen környezetében is vannak keresztény daimjók, ami azt jelentette, hogy adott politikai körülmények között az idegen vallás egész néptömegeket képes mozgósítani a *bakufu* ellen, 1612-ben megtiltotta a keresztény hit gyakorlását a sógunátus közvetlen ellenőrzése alatt álló területeken. 1613-ban azután a tilalmat kiterjesztette egész Japánra.¹⁵⁹

Sebastian Viscaino spanyol diplomata 1615-ben felhívja a sógun figyelmét a spanyol haderőre és arra, milyen előnyökkel és hátrányokkal jár, amennyiben a *bakufu* nem támogatja a spanyolok térségben való zavartalan tevékenységét. Követelései és burkolt fenyegetőzései ekkor azonban már nem hatottak Japán katonai diktátorára.

Iejaszu valláspolitikája azonban nem érintette hátrányosan a kereskedelmi kapcsolatokat. Ennek bizonyítéka, hogy 1610-ben a sógun útnak indított egy kereskedőt Mexikóba, és a diplomáciai-kereskedelmi viszonyok rendezését szolgálta Haszekura Cunenaga 1613. évi utazása is.¹⁶⁰

---

¹⁵⁸ *Negociación de Vivero*. In: „*Rodrigo de Vivero en La Corte de los Tokugawa*” por Emilio Sola. <http://www.archivodelafrontera.com/wp-content/uploads/2011/07/A-PACQ4-vivero.pdf> (2013. 01. 25.).

¹⁵⁹ Jamadzsi, 207.

¹⁶⁰ Date Maszemune ósúi daimjó vazallusa, aki japán követként Rómába indult. 1614-ben Madridban keresztény hitre tért. 1615-ben fogadta őt V. Pál pápa. 1620-ban érkezett vissza Japánba, amikor már a kereszténység gyakorlását a sógun betiltotta. Küldetésének eredeti célját, az ósúi püspökség létrehozását, soha nem sikerült beteljesítenie.

Európai ellenlábasaikkal ellentétben a hollandok sokkal rugalmasabbak voltak a sógunátus politikája iránt, így a japán érdekeket is szem előtt tartva a japán–holland kereskedelmi tevékenység az 1610-es évektől mind olajozottabban működött. A hollandoknak a *bakufu* engedélyezte, hogy bármely japán kikötőbe behajózzanak és Hiradóban¹⁶¹ kereskedelmi telepet létesítsenek. Ám ami a legfontosabb volt a sógun számára: a protestáns hollandokat nem jellemezte a katolikus spanyolok és portugálok erőszakos valláspolitikája, ami egyértelmű szimpátiát váltott ki Edóban.

IEJASZU HALÁLA ÉS KERESZTÉNYELLENES ÖRÖKSÉGE – RÖVID RÉSZLET JOSEPH SICARDO ÍRÁSÁBÓL

Kései forrásnak számít az Ágoston rendi Joseph Sicardo írása,¹⁶² amely annak ellenére, hogy csupán a 17. század második felében a Fülöp-szigeteken íródott, fontos részekkel bír Iejaszu megváltozott politikai álláspontjáról, a *bakufu* keresztényellenességéről. Íme, egy részlet:

*Elérkezett az idő, hogy a Daifu-Szama megfizesse az ő kegyetlenségét, lassan elhantolódva a poklok mélyére. (...) De nem felejtette el, mi az a kegyetlenség. Mielőtt meghalt, megbízta a fiát, a sógunt, irtsa ki a kereszténységet a királyságban, kiűzván a világi papokat és a szerzeteseket, ha kell, elvéve az életüket. Bálványimádásra kötelezte japán vazallusait, akik többé nem fogadhatták el Krisztus törvényét, mivel az [Iejaszu szerint] ellenük van.*¹⁶³

Az írásból világosan kiderül, hogy Sicardo jelentős ellenérzést táplált a japánok kereszténypolitikájával szemben. Nem is csoda, hiszen az Ágoston rendi férfi műve egy olyan korszakban keletkezett, amely periódusban már nem létezett katolikus befolyás a szigetországban. Ennek megfelelően beszámolóit kritikával kell kezelni.

---

¹⁶¹ Nagaszaki prefektúra.

¹⁶² Joseph Sicardo: *Christiandad del Japon, y dilatada persecución que padeció. Memorias Sacras, de los Martyres de las Ilustres Religiones de Santo Domingo, San Francisco, Compañía de Jesús; Y con especialidad, de los Religiosos del Orden de N.P.S. Augustin.* Madrid, Francisco Sanz, 1698.

¹⁶³ Takizava (II.) 51.

A JAPÁN ÖNBEZÁRKÓZÁSI EDIKTUM (1636)

Iejaszu halálát (1616) követően a sógunátus külpolitikai vonalvezetése még inkább megváltozott. A *bakufu* fokozta a keresztények ellenőrzését, miközben megerősödött az a tendencia, miszerint a külkereskedelmet állami monopóliummá kell tenni. A cél csak a szabad kereskedelmi tevékenység és a katolikus spanyolokkal és portugálokkal való érintkezés megtiltásával volt elérhető. A sógunátus 1616-ban elrendelte, hogy külföldi hajó kizárólag Hirado és Nagaszaki kikötőibe futhat be.¹⁶⁴ Tokugava Iemicu sógun 1624-ben megtiltotta a spanyolok behajózását, mert terve, hogy Új-Spanyolországgal kereskedjen, nem vált valóra, ugyanakkor a spanyol hittérítők folyamatosan érkeztek Japánba. 1633-tól a sógun korlátozta, 1635-től pedig teljesen megtiltotta a japán hajók kihajózását, majd 1636. június 22-én rendeletet bocsátott ki.

1. *A jövőben egyetlen japán hajó sem hagyhatja el az országot azzal a céllal, hogy külföldi országok felé utazzon.*

2. *A jövőben egyetlen japán hajó sem indulhat titokban idegen föld felé. Amennyiben valaki megkísérli azt, halálra ítélik, a hajó elkoboztatik, tulajdonosa pedig azonnal lefogatatik és letartóztatásban marad, amíg a legfelsőbb hatalom további információk birtokába nem jut.*

3. *Minden japán, aki idegen földön él és visszatérni szándékozik Japánba, halálra lesz ítélve.*

4. *Amennyiben bármilyen Kirisitan [keresztény] találtatik, ellene mindkét nagaszaki bugjo¹⁶⁵ teljes körű vizsgálatot kezdeményezzen.*

5. *Minden olyan személy, aki felfedi bármelyik bateren¹⁶⁶ tartózkodási helyét, 200 vagy 300 ezüstpénzjutalomban részesüljön. Amennyiben további keresztény csoportok is felfedésre kerülnek, a bejelentők diszkréten nyerjék el jutalmukat, ugyanúgy, mint eddig.*

6. *Idegen hajók érkezésekor elrendeltetik azok őrizet alá vétele az Omura klán hadihajói által, és Edo azonnali informálása, ugyanúgy, mint eddig.*

---

¹⁶⁴ Kivételt képeztek a kínai hajók, amelyek bármely japán kikötőben kiköthettek.

¹⁶⁵ Előljárási tisztség.

¹⁶⁶ Ez az elnevezés az európai diplomáciatörténetben használatos *persona non grata* kifejezéssel azonosítható a leginkább. Jelentése azonban még pejoratívabb.

7. Minden idegen, aki segít a Matereteknek, vagy más idegen gonosztevőnek, az Omura börtönébe zárattasson, ugyanúgy, mint eddig.

8. A jövőben minden befutó hajót szigorú ellenőrzésnek vessenek alá, baterenek felkutatása céljából.

9. A jövőben a Déli Barbárok¹⁶⁷ egyetlen ivadéka sem tartózkodhat Japánban. Mindenki, aki megsérti ezen intézkedést, halálra ítéltetik, családja pedig megfenyítettetik a büntett súlyossága szerint.

10. Ha valamelyik japán pártfogolja a Déli Barbárok ivadékait, tetteivel kiérdemli a halált. Mindazonáltal gyermekei és szülei átadatnak a Déli Barbároknak és ez által száműzetnek.

11. Ha valamely száműzött megkísérli a visszatérést vagy a kapcsolatteremtést Japánnal, levélben vagy más módon, ha elfogattatik, halálal lakoljon, mindeközben családja megfenyítették a büntett súlyossága szerint.

12. A szamurájok nem tarthatnak fent közvetlen kapcsolatot az idegen hajókkal vagy a Nagaszakiban tartózkodó kínaiakkal.

13. Az öt település (Edo, Kiotó, Oszaka, Szakai és Nagaszaki) lakosain kívül senki sem gyakorolhatja az ito-vappu¹⁶⁸ elosztását, és nem vehet részt a selyemimport árainak megállapításában.

14. A felvásárlás csak az ito-vapput követően lehetséges, amelyben a lehető legnagyobb szigorral kell eljárni mindenki felé. Az üzletkötésre összesen húsz nap engedélyeztetik.

15. A 9. hónap 20. napja a külföldi hajók beérkezésének kiszabott határa, azonban az utolsó érkezőknek ötven díjmentes napjuk van a tartózkodásra az érkezés napjától fogva.

16. Az el nem adott áruk nem maradhatnak a japánok állásaiban, sem letétben, sem megőrzésben.

17. A sógunátus öt városa képviselőinek meg kell érkezniük Nagaszakiba nem később, mint a hosszú hónap¹⁶⁹ 5. napja. Azok, akik elkésnek, nem vehetnek részt a selyem elosztásában és felvásárlásában.

---

¹⁶⁷ Ezzel az elnevezéssel illették a japánok az európaiakat, főleg a spanyolokat és a portugálokat.

¹⁶⁸ Az Edo-Bakufunak a kínai selyemfonal importjával kapcsolatos eljárása. A bakufu 1604-ben Edo, Kiotó, Oszaka, Szakai és Nagaszaki kijelölt kereskedőivel selyemfonal-importcéhet (nakama) hozott létre. A nakama az érkező európai kereskedelmi hajóktól egészben felvásárolta a fonalat, amit utána szétosztott a kiskereskedőknek. Ezzel a gazdasági lépéssel akarták megtömi az idegenek monopolhelyzetét.

¹⁶⁹ Szeptember (nagacuki).

18. A Híradóba érkező hajók nem folytathatnak semmilyen kereskedelmi tevékenységet, amíg rakományuk értékét Nagaszakiban meg nem állapították.¹⁷⁰

Az Önbezárkózási Ediktum¹⁷¹ szövegéből világosan kiderül, hogy az – elviekben – nem zárta ki a spanyolokat és a portugálokat a kereskedelmi tevékenységből. Ennek ellenére Japánnak mégis sikerült végleg szakitani a több évtizeden keresztül fennálló ibériai gazdasági–kereskedelmi függőséggel, hiszen a rendelet mellé olyan diplomáciai protokollt is életbe léptetett, ami a hódítók gögjétől terhes ibériaiaknak egyszerűen elfogadhatatlan volt.¹⁷² A spanyolok azonnal távoztak az országból, a portugálok még két évig próbálkoztak.

Ez az irányváltás kedvezett az újonnan érkezett protestáns hollandoknak, akik – a spanyolok és portugálok 1639-es végleges kitiltását és az angolok önkéntes távozását (1624)¹⁷³ követően – egyetlen európai országgént tarthattak fent kereskedelmi telepet Nagaszakiban, igaz, rendkívül szigorú feltételek között. Hollandia azonban, a várható haszon érdekében, elfogadta ezeket a feltételeket, sőt a holland követ már 1633-tól eleget tett a sógunátus által megkövetelt tisztelgő látogatásoknak is Edóban.

William Adams tevékenysége tehát – dacára annak, hogy ő maga angol volt –, nem maradt eredmény nélkül: Hollandia, amely nem rendelkezett az Újvilág kincseivel, kizárólagos haszonélvezőjévé vált Japán és a szigetországot körülölelő csendes-óceáni térség kereskedelmének.

1637-ben a sógunátus leszámolni készült a kjúsúi Simabara és Aszuka környékén élő, mintegy 25 000 japán felkelővel, akik az éhínség és a helyi hatalmasságok kegyetlenkedései miatt lázadtak a központi hatalom ellen. A lázadók táborában néhány közember és *rónin*¹⁷⁴ keresztény

---

¹⁷⁰ A rendelet spanyol szövegét a következő művek tartalmazzák: Tiedemann, Arthur E.: *Breve historia del Japón moderno*. Buenos Aires, 1965.; Marín, Fermín: *El Japón Tokugava. Cuadernos Historia*, 16. Madrid, 1985.

¹⁷¹ Maga a Tokugava-kormányzat nevezte el így.

¹⁷² Az idegeneknek meghatározott időközönként tisztelgő látogatást kellett tenniük Edóban, ahol földig kellett borulniuk a sógun és emberei előtt.

¹⁷³ A nagaszaki angol kereskedőtelep fennállásával és gazdasági tevékenységének áttekintésével a következő mű foglalkozik: Saris, John: *The First Voyage of the English to the Islands of Japan*. Tokio, 1941.

¹⁷⁴ Gazdátlan szamuráj.

vallási jelképeket tűzött ki magára, és keresztény jelszavakat hangoztattott, ami sértette a sógunátus keresztényellenes politikáját.¹⁷⁵ A kiirtásukra kiküldött csapatok azonban kudarcot vallottak, mire a sógunátus a hollandoktól kért segítséget. A négy hónapig tartó megsemmisítési akcióban a hollandok szétágyúzták a felkelők központját, végül azok megadták magukat. Ez volt a japán történelem első, egy európai állam nyílt közreműködésével megvívott háborúja: a Simabara-háború.

Mivel a vérontást – a holland diplomácia hathatós közbenjárására – a *bakufu* a portugálok hibájául róta fel, 1639-ben végleg kitiltotta a luzitánokat Japánból. A portugálok azonban még nem adták fel: 1640-ben újabb elvetélt próbálkozást tesznek a kapcsolatok felvételére. Hajójukat a sógun felgyújtatta, tengerészeit pedig – tizenhárom matróz kivételével –, kivégeztette. Néhány évvel később, 1647-ben Manilából ismét egy portugál, 1673-ban pedig egy angol hajó tett még kísérletet a Japánba való behajózásra, de a sógunátus mindkettőt megakadályozta.¹⁷⁶ Az ibériai nagyhatalmak, Spanyolország és Portugália, valamint Anglia végleg eltűntek a szigetország vizeiről. Egyedül a hollandok maradhattak.

JEZSUITA BESZÁMOLÓK A KERESZTÉNYEK ÜLDÖZTETÉSÉRŐL

Fordításaimat két rövid jezsuita beszámoló zárja. Választásom nem véletlenül esett ezekre a dokumentumokra. A jezsuiták írásai kiválóan kiegészítik eddigi ismereteinket arról az igen egyoldalú japán–keresztény vallási küzdelemről, amit a fenti dokumentumok alapján megismerhettünk. Vagyis az alábbi két beszámoló még inkább alátámasztja azt a korántsem mindennapi tényt, hogy a világ egynegyedét uralmuk alatt tudó spanyoloknak a 17. század évtizedeire nem maradt sem politikai, sem gazdasági ütőkártyájuk az események megfordítására Japánban, ami pedig egyedülálló a spanyol expanzió történetében.

Az első beszámoló 1633. július 25-én íródott, egy olyan időszakban, amikor a sógunátus keresztényellenes politikája már igen súlyos mértékűt öltött. Jezsuita szerzője ismeretlen.

---

¹⁷⁵ Totman, 304.

¹⁷⁶ Jamadzi, 211.

Japánban [csak] 1632 márciusában vált ismerté az öreg császár¹⁷⁷ halálának híre, akinek halála már 1631 szeptember hónapjában bekövetkezett, azonban ezt a Tanácsának tagjai egész idő alatt eltitkolták, azon okból, hogy fia öröklését biztosítsák, akiről az a szóbeszéd járta, hogy csaknem vak és beteges természetű. Mindent megterveztek, mégpedig oly módon, hogy az apja államának öröksége békében fennmaradjon, habár később értesültek egy kínai hajóról, amely éppen ezekben a napokban érkezett (Manilába), ahol nagy háborús készülődések voltak. A Tanács tagjai által alkalmazott módszernek – amivel a császár halálát eltitkolták – részét képezték a keresztények elleni új intézkedések, amelyek által minden tartományban fellángolt a kegyetlen üldöztetés, és ezen intézkedésből fakadóan sok, különböző helyről származó és különböző életkorú japán adta életét Krisztusért.¹⁷⁸

A dokumentumban két dologra szeretném felhívni a figyelmet. Az első, hogy Tokugava Hidetada hivatalos halálának napját valóban 1632. március 14-én tartja számon a történelem, vagyis a jezsuita szerzetes itt azzal a több mint érdekes ténnyel szolgál, hogy a japán államhatalom képes volt az ország teljhatalmú urának halálhírét akár hónapokon keresztül is eltitkolni, ha érdekei úgy kívánták. A második, hogy a keresztények üldöztetése kisebb mértékben vallási, sokkal inkább politikai célokat szolgált: elvonta a figyelmet a háttérben zajló öröklésről, arról a szándékról, hogy Hidetada hatalmát a lehető leggyorsabban, vér nélkül mentsék át fiának, Iemicunak.

Mi okból kellett ilyen módszerekhez folyamodni? A dokumentum írója utal rá, hogy Iemicu súlyos egészségügyi problémákkal küzdött, s bár felhívja a figyelmet arra, hogy mindez főleg szóbeszéd, tucatszám sorolhatnánk az olyan eseteket a világtörténelemből, ahol egy örökös hatalomátvétele a testi, lelki rátermettségén állt vagy bukott – testi rátermettség hiányában inkább bukott.¹⁷⁹

Mindazonáltal nem zárhatjuk ki annak a lehetőségét sem, hogy a *bakufu* vallási okok is vezérelték a keresztényüldözésben, minthogy van-

---

¹⁷⁷ A dokumentum írója által használt „császár” kifejezés nem Japán császárára, hanem a sógunra utal. Az „öreg császár” így nem más, mint a második Tokugava sógun, Hidetada (1605–1623).

¹⁷⁸ *Jesuitas*. Real Académia de Historia de Madrid (R. A. H.) Tomo 120, folios 599.

¹⁷⁹ Tokugava Iemicu esetében a bukás nem következett be. Hatalmának átmentése sikerrel járt. A Tokugavák nemzetségének 3. sógunja 28 esztendőn keresztül (1623–1651) igazgatta az országot.

nak is erre utaló bizonyítékok. A mindenkori államhatalom vallási, erkölcsi indítékai azonban mindig a politika szolgálatában álltak. Ékes bizonyítéka ennek, hogy a sógunátussal együttműködni kész, szintén keresztény hollandokat és angolokat a *bakufu* nem üldözte.

Ennek okát kereshetnénk abban, hogy a katolikus spanyolokkal és portugálokkal ellentétben a hollandok és az angolok protestánsok voltak, s ahogy arról már korábban is szóltam, a protestánsok valláspolitikája sokkal szimpatikusabb volt a *bakufu* számára a hitbuzgó katolikusokénál. A japán államhatalom azonban nem az európai vallási megosztottság alapján hozta meg legfontosabb döntéseit. Kétségtelenül átlátta az új hitnek a japán népre gyakorolt szellemi, erkölcsi veszélyét, azonban intézkedéseinek mozgatórugója főleg a politika volt, nem pedig a vallás. A japánok pontosan tudták, hogy a megfelelő politikai lépések megoldást jelentenek majd vallási problémáikra is, Japánban ugyanis korántsem létezett egy, a világi hatalomtól független és olyan erővel bíró egyházi potenciál, mint Európában a pápaság intézménye.¹⁸⁰ Ráadásul a Tokugava-hatalomnak a következő évtizedekben sikerült kiépíteni egy őt szolgáló „Tokugava-államvallást”, aminek szellemi gyökerei Iejaszuig nyúlnak vissza.

Az a keresztény valláspolitikai tehát, amit a spanyolok és a portugálok ebben a politikai és kulturális környezetben folytattak – visszatekintve immár világosan látjuk –, eleve halálra volt ítéelve.

Utolsó dokumentumunk a 17. század második felének japán keresztényeiről és azok szigetországbeli helyzetéről vall. Érdekesége, hogy 17 évvel az ibériaiak kitiltása után íródott, ennél fogva bizonyítékokkal szolgál azzal kapcsolatban, hogy a spanyolok és portugálok kitiltása az országból nem jelentette egyben a japán (katolikus) kereszténység megszűnését is.

---

¹⁸⁰ A többségben sintoista vallási közösségek a mindenkori államhatalom szolgálatában álltak, azokat a közösségeket pedig, amelyek ellenszegültek, többnyire utolérte a vég. Ez a tendencia már Oda Nobunagánál megmutatkozik, aki számos – többnyire buddhista – felekezetet és sok ezer hívület kiirtatta, kezdve a tendai-szerzetesek 1571. évi lemészárlásával és az 1574-es ovari vérfürdővel bezárólag. Az államhatalom álláspontja az ellenszegülő szerzetesekkel szemben sem Tojotomi Hidejosi, sem a Tokugava-hatalom alatt nem változott. Talán csak a mértéke és a módszerei voltak mások, de a hatalom mindenféle erkölcsi aggály nélkül alkalmazta az ilyen vagy olyan leszámolás módszerét azokkal a vallási közösségekkel szemben, amelyek útjában álltak politikájának. Nem csoda tehát, hogy a japán valláspolitikai egy idő után nem maradt toleráns az „idegen barbárok” hitével szemben sem – kizárólag addig, amíg politikai érdekei úgy kívánták.

**Fray Victorio Riccio, Kína provinciálisának levele Fray Juannak,
Los Angeles provinciálisának
Binondoc, 1666. május 13.**

*Japán*¹⁸¹

*Szintűgy Isten dicsőségére tudatában van [ezeknek a dolgoknak] V. R., vagyis jómagam, aki már tizenegy esztendeje Kinában tartózkodom, kapcsolataimat minden évben megtartottam és így értesüléseket szereztem a legkülönfélébb személyektől, akik kereskedelmi ügyben Japánba indultak, és minden évben vissza is tértek onnan, azzal a hírrel, hogy a japán keresztények sokaságát üldözik, s bár a felekezet teljesen szétszakadozott, megmaradtak hitükben és egymás között folyamatosan terjesztik azt, megkeresztelve egyik a másikat. A dolog annyira csodálatos, hogy még a római anyaszentegyház sem tudna nagyobb gyönyörűséget lelni benne, [annál is inkább] hiszen az egyház soha sem szenvedett hiányt püspökökben és papokban [mint most a japán keresztények]. Még inkább erősségükre vall, hogy az ország belsejében, a Meakó városában székelő udvar közelében léteznek helyek, sőt egy város is, tele keresztényekkel, akikre még a japán királyok sem merészelnek rátörni, így meghagyták őket saját vallásukban.*¹⁸²

A végeredményen azonban már semmi sem változtatható: a „konkviztádorok” politikája, amely az amerikai kontinensen egész birodalmakat kényszerített a hispániai hódítók vallási és gazdasági láztól fűtött seregeinek lábai elé, a távol-keleti térségben elvérzett a szamuráj Japán politikai kardjának élén. A kudarc gyógyíthatatlan sebet ejtett a spanyol korona évszázados expanziós politikáján, habár világviszonylatban nem roppantotta össze a spanyolok ázsiai hatalmát.

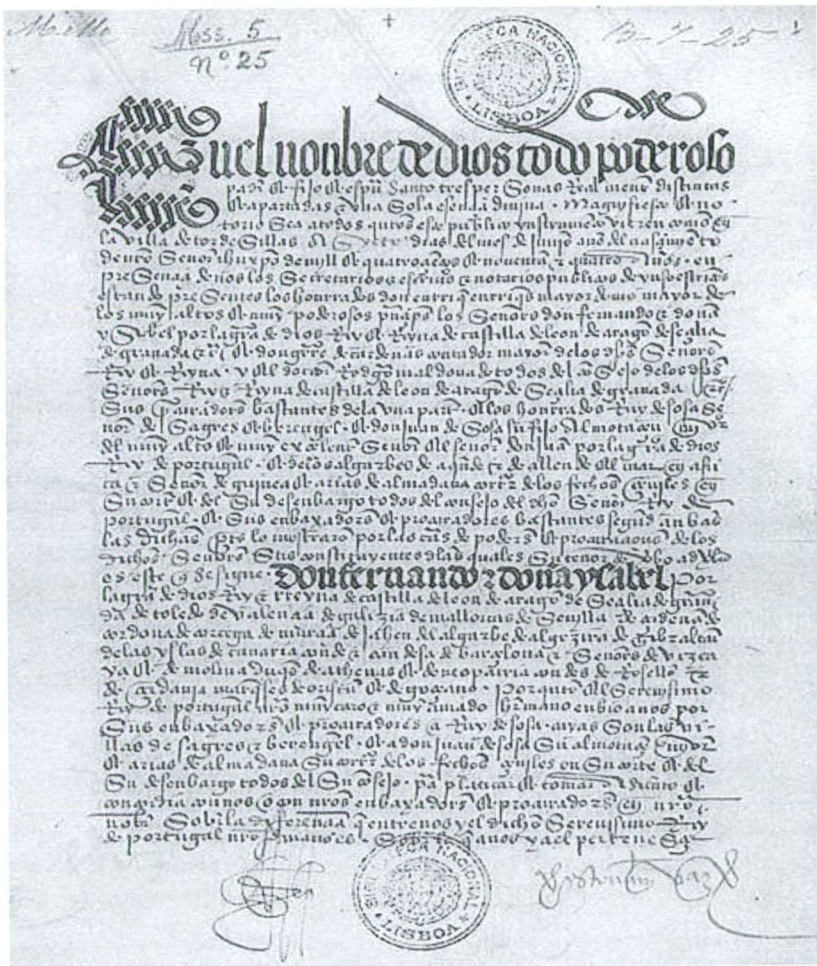
Hatása azonban mégsem maradt örökség nélküli: Japán, az ibériai érintkezés közel száz esztendejében, először találkozott a „nyugati” típusú nemzetközi politika szabályaival, és átvéve annak számos elemét, végérvényesen felvéste nevét a nemzetközi diplomácia térképére.

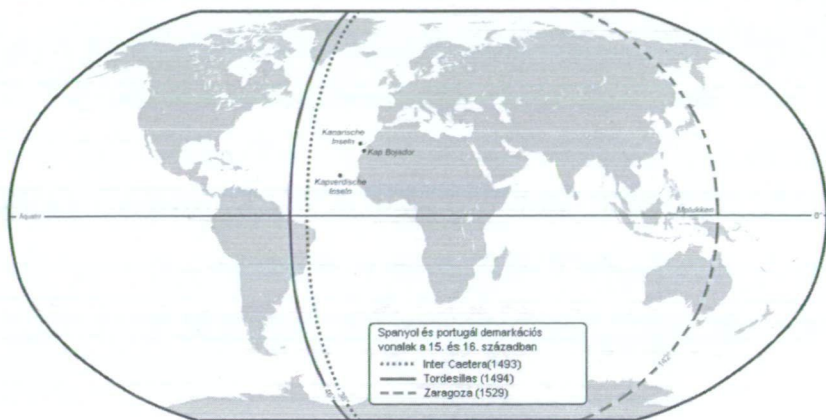
¹⁸¹ A feljegyzés az eredeti levél margóján található. Valószínűleg azt jelzi, hogy a következő beszámoló a szigetországról szól.

¹⁸² *Jesuitas.* (R. A. H.) Madrid, Tomo 26, Folios 174–175.

Melléklet

Az 1494. évi tordesillasi egyezmény
(Biblioteca Nacional de Lisboa)

Az *Inter caetera bulla*, a tordesillasi és zaragozai egyezmény világfelosztása

A japán és az európai kronológia összevetése (1532–1652)

Japán történelmi periódusok

Európai kronológia

Tembun	1532. február 6.	–	1555. január 22.
Kodzsi	1555. január 23.	–	1558. január 19.
Eiroku	1558. január 20.	–	1570. február 4.
Genki	1570. február 5.	–	1573. február 2.
Tensó	1573. február 3.	–	1592. február 12.
Bunroku	1592. február 13.	–	1596. január 29.
Keicsó	1596. január 30.	–	1615. január 28.
Genna	1615. január 29.	–	1624. február 18.
Kvanei	1624. február 19.	–	1644. február 7.
Soho	1644. február 8.	–	1648. január 24.
Keian	1648. január 25.	–	1652. február 9.

Bibliográfia

Magyar- és idegen nyelvű szakirodalom

- Anderle Adám: *Latin-Amerika története*. JATE Press, Szeged, 2010.
- Anderle Adám: *Spanyolország története*. Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1992.
- Andrews, Kenneth, Robert: *Trade, Plunder and Settlement*. Cambridge, 1984.
- Balázs, Etienne: *Gazdaság és társadalom a régi Kínában*. Európa, Budapest, 1976.
- Berend Nóra: *Egy európai Japánban. William Adams és a „sógun”*. In: Sic Itur Ad Astra 1989/4–5. szám.
- Boxer, Charles, Ralph: *Four Centuries of Portuguese Expansion (1415–1825)*. Johannesburg, 1963.
- Boxer, Charles: *Portuguese Merchants and Missionaries in Feudal Japan*. London, 1976.
- Boxer, Charles Ralph: *The Christian Century in Japan (1549–1650)*. Cambridge University Press, London, 1951.
- Boxer, Charles Ralph: *The Portuguese Seaborne Empire*. London, 1969.
- Chadwick, Owen: *A reformáció*. Budapest, Osiris Kiadó, 1998.
- Collcutt, Martin – Jansen, Marius – Kumakura, Iszao: *A japán világ atlasza*. Helikon Kiadó – Magyar Könyvklub, Budapest, 1997.
- Cortázar, García – Vesga, González: *Spanyolország története*. Osiris Kiadó, Budapest, 2005.
- Ecsedy Ildikó: *A kínai állam kezdetei*. Akadémiai Kiadó, Budapest 1987.
- Ecsedy Ildikó: *Kínai császárok és alattvalók*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest 1992.
- Frédéric, Louis: *Szamurájok – Japán hétköznapjai a szamurájok korában*. Hunor Kiadó, Budapest, 2004.
- Gernet, Jacques: *A kínai civilizáció története*. Osiris Kiadó, Budapest 2001.
- Icsikava, Shin-icsi: *Los galeones de Manila y los gobernantes japoneses del Siglo XVII*. http://www.waseda.jp/prj-med_inst/bulletin/bull02/02_04ich.pdf (utolsó letöltés ideje: 2012. 05. 01.)
- Jamadzsi, Maszanori: *Japán – történelem és hagyományok*. Gondolat, Budapest, 1989.
- Marín, Fermín: *El Japón Tokugawa*. In: Cudemos Historia 16, Madrid, 2001/250.
- Osváth Gábor: *Etnocentrizmus nyomai a távol-keleti országnevekben*. In: Külkereskedelmi főiskolai füzetek 25. szám. 2008.
- Szerdahelyi G. István: *A modern japán külpolitika születése, a japán történelem korszakolása vitája tükrében*. ELTE, Budapest 1997. (PhD értekezés).

- Szerdahelyi G. István: *A Tennő, mint hagyomány és politikai eszköz Japánban*. In: Társadalmi Szemle, 1996/1. szám.
- Szommer Gábor: *Angol–holland kereskedelmi versengés Japánban*. In: Történelmi Szemle, 2000/4. szám, Felelős szerkesztő: Pál Lajos.
- Pálvölgyi Endre: *Németalföldi tengerjárók*. Budapest, 1961.
- Polonyi Péter: *Kína története*. Maecenas Könyvkiadó, Budapest 1994.
- Saris, John: *The First Voyage of the English to the Islands of Japan*. Tokio, 1941.
- Szentelek élete*. Szent István Társulat, Budapest, 2001. Szerk.: Dr. Diós István.
- Szilágyi Ágnes Judit: *A spanyol gyarmatbirodalom*. In: *A kora újkor története*. Szerkesztette: Poór János, Osiris Kiadó, Budapest, 2009.
- Takizava, Oszami: *El conocimiento que sobre el Japón tenían los europeos en los siglos XVI y XVII (II): Japón lugar de evangelización*. Cauriencia Vol. V. Universidad de Salamanca, 2010.
- Tiedemann, Arthur E.: *Breve historia del Japón moderno*. Buenos Aires, 1965.
- Tótman, Conrad: *Japán története*. Osiris Kiadó, Budapest, 2006.
- Bitterli, Urs: „*Vadak*” és „*civilizáltak*”. Budapest, Gondolat, 1982.

Vonatkozó szakirodalom és forráskiadványok internetes fellelhetősége

- Archivo de la Frontera*: <http://www.archivodelafrontera.com/>
- Archivo General de Indias*: <http://www.mcu.es/archivos/MC/AGI/index.html>
- Archivo Historico Nacional de España*: <http://www.mcu.es/archivos/MC/AHN/index.html>
- Biblioteca Nacional de Portugal*: <http://www.bnportugal.pt/>
- Biblioteca Nacional de España*: <http://www.bne.es/es/Inicio/index.html>
- Real Academia de la Historia de Madrid*: <http://www.rah.es/>
- Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára*: <http://www.konyvtar.mta.hu/>

Tördelés: JATEPress,
WordPerfect X4 kiadványszerkesztő program.

6722 Szeged, Petőfi Sándor sugárút 30–34.
<http://www.press.u-szeged.hu>

Felelős kiadó: Dr. Ferwagner Péter Ákos egyetemi docens
Felelős vezető: Szőnyi Etelka kiadói főszerkesztő
Méret: A/5, példányszám: 120, munkaszám: 78/2012.

EGY - ká.

XA 3405

Ⓐ) Ferenczy Péter, Ákos
BTK
Történelmi Intézet

1998

33. AZ 1904-es szerb–bolgár szerződéses. [Horváth Krisztián]
34. A Bayeux-i faliszőnyeg. [Jórárt Júlia, Varga Vanda Éva] (a 18. sz. utánnyomása + színes melléklet) *(elfogyott)*
35. Szultáni fermán a Bolgár exarchátus megalapításáról. (1870. febr. 28.). [Horváth Krisztián]
36. A fiatal Napóleon írásai Korzikáról. [Jókai Rita]
37. Esztergom 1595-ös visszavétele a napi jelentések tükrében. [Bagi Zoltán Péter, Szász Géza]
38. Ausztria határai (Saint-Germain 1919. szept. 10.). [Eveli Péter, Dobos Erzsébet]
39. Tervezet a kereszténység leendő békéjéről (Podjebrád-béketerv, 1464). [Karáth Tamás]
40. Törvény Skócia lefegyverzéséről (1746). [Fejér Ingrid]

1999

41. Az 1902-es orosz–bolgár katonai konvenció. [Horváth Krisztián]
42. Szemelvények Aeneas Sylvius Piccolomini „Európa” c. művéből. [Nótári Tamás]
43. Marcus Tullius Cicero M. Caelius védelmében mondott beszéde. [Nótári Tamás]

2000

44. „A Népszövetség halála”. Dokumentumok az olasz–etióp konfliktus történetéből (1935–1936). [Szélinger Balázs]
45. A szudétánemet kérdés a második világháborúban (Edvard Beneš és Wenzel Jaksch levelezése 1939–1943). [Kasza Péter]
46. Načertanije (A szerb nemzeti és külpolitika titkos dokumentuma, 1844). [Szajcsán Éva]
47. Juan Donoso Cortés: Értekezések. [Bán Mónika]
48. Napóleon trianoni dekrétuma az Illír Tartományok megszervezéséről. (1809. dec. 25.) [Pándi Eszter]
49. Dokumentumok az 1911–1912-es olasz–török háborúból. [Horváth Krisztián]

2001

50. Mary Rowlandson fogságának és szabadulásának elbeszélése. [Zámbó Ildikó]
51. Marcus Tullius Cicero Q. Ligarius érdekében mondott beszéde. [Nótári Tamás]
52. Békeszerződés az Egyesült Államok és Mexikó között (1848). [Kökény Andrea]
53. Navigatio Sancti Brendani Abbatis * Szt. Brendan apát tengeri utazása. [Majorossy Judit] *(elfogyott)*

2002

54. Az 1930-as görög–török barátsági és semlegességi szerződés. [Balogh Ádám]
55. John F. Kennedy és Nyikita Sz. Hruscsov levelezése a kubai rakétaválság alatt. [Simon Ágnes, Simon Eszter]
56. Korzika 1755-ös és 1794-es alkotmánya. [Tandori Mária]
57. Jugoszlávia külpolitikai dilemmája 1940-ben. [Tóth-Szenesi Attila, Szajcsán Éva]
58. Állam – Szent Unió – Skizma. [Kovács Kálmán Árpád]

2003

59. Három középkori germán törvénykönyv. [Huszár Edit]
60. Az első világháború és a spanyol semlegesség. [Pallagi Mária]
61. Edvard Beneš: Az osztrák probléma és a cseh kérdés. [Gulyás László, Halmos Tamás]
62. Johann Martin Honigberger: Napkeleti gyümölcsök. [Buczkó Zsuzsanna]

2004

63. Zsebkalauz Németországhoz. [Kovács Melinda, Szilárd Balázs]
64. Sztálin és Tito moszkvai titkos találkozása. 1948. február 10. [Vukman Péter]
65. Olasz–spanyol kapcsolatok a második világháború idején. [Katona Eszter]

2005

66. A konstantinápolyi egyezmény (1800. ápr. 1.) és Ali pasa levélváltása a Jón-szigetek kormányzójával (1807–1808). [Szász Erzsébet]
67. Szemelvények Zsigmond lengyel herceg budai számadásából. [Horogszegi Zoltán, Rábai Krisztina]

68. Hydatius: Chronica (379–469). [Széll Gábor]
69. Magyar források a finn–szovjet téli háborúhoz. 1939. nov. 30.–1940. márc. 12. [Vámos Barbara]
70. A szovjet–jugoszláv konfliktus története a források tükrében (1948 február–1949 november). [Vukman Péter]
71. Az 1945-ös szovjet atomkétkedés dokumentumok tükrében. [Cora Zoltán]
72. Hruscsov–Tito levélváltás 1954. [Ifj. Prohászka Géza]

2006

73. Konrad Adenauer kancellár beszéde az első nyugatnémet kormány programjának vitájában (1949). [Mucsi András]
74. A késő Anjou-kori dalmát és magyar tengeri hajózás 1381 és 1382-ből származó oklevelek alapján. [Juhász Ágnes]
75. Németország és Nagy-Britannia diplomáciai kapcsolatai 1892–1904 között. (A Tilley-memorandum, 1905). [Rostás Róbert]
76. A Jézus Társaság feloszlata (1759–1773). [Babarczy Dóra]

2007

77. A Lex Irnitana (egy Flavius-kori municipium törvénye). [Illés Imre Áron]
78. A Bor-Kalán nemzetség binokperének ítéletlevele 1332-ből. [Papp Róbert]

2008

79. A Szent István csatahajó elsüllyedése. 1918. Június 10. [Bánsági Andor] (*elfogyott*)
80. Tunnunai Victor: Chronica (444–565). [Széll Gábor]
81. Spanyol dinasztikus alternatíva: A karlisták. [Polácska Edina]

2009

82. Városi törvények a római köztársaság utolsó századából. [Janzsó Miklós, Szabó Ádám Ágoston]

2010

83. Békeszerződés Anglia és a Holland Egyesült Tartományok között (Breda, 1667. július 31.). [Palotás Zsolt]

2011

84. Hivatalnokok, lázadók, szerzetesek (Késő római szöveggyűjtemény 1.). [Bara Péter, Illés Imre Áron, Palotás György, Szabó Ádám Ágoston és Varga Ferenc]
85. Városi közigazgatás a *Digesta* 50. Könyvében. [Illés Imre Áron]
86. Idősebb Plinius a mágiáról. [Takács Anikó]
87. Bukott püspökök, eretnekek, pogányok (Késő római szöveggyűjtemény 2.). [Hajdú Áttila–Horváth Beáta–Kósa Maja–Mihálykó Ágnes–Szabó Ádám Ágoston]
88. Békeszerződés Anglia és a Holland Egyesült Tartományok között (Westminster, 1674. február 19.). [Palotás Zsolt]
89. Dokumentumok a szaúdi–amerikai kapcsolatok történetéből. A dzahráni konzulátus és légi bázis szerződése (1943–1949). [Gulyás K. László]
90. Források a spanyol expanzió japán periódusának (1587–1636) tanulmányozásához. [Túróczi Tamás]